

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ.

Μὲ ποίαν φρίκην, μὲ ποίαν ἀδημονίαν πρέπει νὰ διέρχεται τις τὰς σελίδας ἐκείνας τῆς ἱστορίας, ὅπου πρόκειται ν' ἀπαντήσῃ πράξεις τρομερᾶς ἀχαριστίας, προερχομένας ὄχι ἀπὸ ἄτομον πρὸς ἄτομον, ἀλλ' ἀπὸ λαὸν ὁλόκληρον, καὶ ὅταν ἡ ἀχαριστία δὲν ᾔῃαι μέχρι λόγων, ἀλλὰ προσβαίνει ἐν ᾧ ὅχι μόνον δὲν ἀναγνωρίζεται ὡς ὠφέλιμος ἢ ὑπὲρ τῆς κοινωνίας φροντίς τῶν ἐργαζομένων δι' αὐτήν, ἀλλ' ἐξεναντίας θεωρεῖται ὡς γινομένη ἐκ προθέσεως πρὸς διαστροφὴν καὶ βλάβην τῆς κοινωνίας, ἐνῶς διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς τοιαύτας οὔτοι καταβάλλουσι προσθαθείας· καὶ ὅταν τελευταῖον διὰ νὰ σώσωσι δῆθεν τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς διαφθορᾶς, ἐπιφέρουσιν ἀνηλεῶς τὴν μάχαιραν τοῦ δημίου εἰς τὸν τράχηλον αὐτῶν.

Ἐπῆλθεν ἡ μετάνοια καὶ ἡ τιμωρήσις τῶν ὑπεκκαιόντων τοὺς λαοὺς εἰς τοιαύτας ἀχαριστίας καὶ ἀδικίας πράξεις, λέγουν ὅσοι θέλουσι νὰ δικαιολογήσωσι τοὺς λαοὺς, ὅταν ἐκτραχηλίζονται εἰς τοιαῦτα ἄτοπα· ἀλλὰ τοιαύτη δικαιολόγησις δὲν εἶναι καθ' ἡμᾶς ἰσχυρὰ, ὅταν μάλιστα ἡ αὐτὴ πράξις ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς λαοὺς, καὶ τὸ μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης παρεκτροπῆς διάστημα δὲν εἶναι μέγα.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν παρασυρόμενος ἀπὸ τοὺς
 ΦΥΛ. Δ'. ΕΤΟΣ 1. 1.

ζῶντας διὰ τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ψεύδους σοφιστὰς καὶ συκοφάντας, διεγείρεται κατὰ τοῦ Σωκράτους, ἔστις ἐθεώρησε χρέος του νὰ καταπολεμήσῃ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην, καὶ νὰ κάμῃ κοινὸν εἰς ὅλον τὸν λαὸν ὁδηγὸν τὴν ἀλήθειαν καὶ ὄχι μόνον δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ὠφέλειαν τῆς διδασκαλίας του, ἀλλ' ἀποδίδει εἰς αὐτὸν καὶ σκοπὸν ὅπως ἀντίθετον, καὶ τὸν καταδικάζει νὰ πῆ τὸ κῶνειον.

Ἐπῆλθε μὲν μετ' ὀλίγον ἢ μετάνοια, καὶ οἱ αἵτιοι τοῦ νὰ ὑποπέσῃ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοιοῦτον ἄτοπον παρεδόθησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δημίου, ἀλλ' ἡ κοινωμία δὲν ἐσωφρονίσθη, οὔτε κατέστη ὡς ἐκ τούτου προσεκτικωτέρα, διὰ νὰ μὴν ὑποπέσῃ ἐκ νέου εἰς τὰ αὐτὰ ἄτοπα. Ἄνθρωποι μὴ ἔχοντες καθ' ἑαυτοὺς ἰκανότητα διὰ νὰ κατασταθῶσι διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν προτερημάτων αὐτῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὠφελίμοι, ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ παρασύρῳσι τὸν λαὸν εἰς ἄτοπα (ἐν ὅσῳ οὗτος ὁδηγεῖται καὶ προστατεύεται ἀπὸ ἀγαθοῦς τιμίους καὶ ἰκανοὺς πατριώτας), διὰ νὰ εὐρίσκωσιν αὐτοὶ καιρὸν νὰ κλέπτωσι τὰ δημόσια, προσηλθούσιν ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτῶν, εἰς τὸ νὰ διαδάλλωσι τοὺς ἰκανοὺς καὶ τιμίους μεταξὺ τῶν πολιτῶν, νὰ καταστρέψωσι τούτους, καὶ νὰ λαμβάνωσιν αὐτῶ καιρὸν νὰ ἐκτελῶσι τοὺς ἰδιοτελεῖς καὶ ὀφειλοὺς αὐτῶν σκοποὺς. Ἐν ὅσῳ ἦτο προστάτης τῆς Δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἄριστος στρατηγὸς καὶ φιλόσοφος Φωκίων, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ λάξωσι πλησίον αὐτῆς δύναμις οἱ Ἄγνω-

νίδαὶ καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτῶν. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ καταδικασθῆ οὗτος εἰς τὸ νὰ πῆ τὸ κῶνειον διὰ νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερον στάδιον, ὄχι μόνον εἰς τὰς χρηματικὰς καταχορήσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς παντελῆ σέρησιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ.

Θεωροῦντες ὅτι τὰ ἱστορικὰ παραδείγματα πρέπει νὰ χρησιμεύωσιν εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τις νὰ ἐκπίπτῃ εἰς τὰ αὐτὰ ἄτοπα, παρουσιαζομένων τῶν αὐτῶν περιστάσεων, ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον νὰ δέσωμεν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ λαοῦ συνάματα τοὺς βίους τῶ Σωκράτους ἐν τοῦ Φωκίωνος, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἐκτὸς τῶν περιστάσεων τοῦ θανάτου, αἵτινες εἶναι εἰς ἀμφοτέρους ὁμοίωται, εὐρίσκωμεν καὶ πολλὰς ἄλλας οὐσιαῖδες ὁμοιότητος, οἷον τὴν περιφρόνησιν τοῦ πλούτου, τὴν μεγίστην λιτότητα καὶ εἰς τὴν τροφὴν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν, τὸ σταθερὸν καὶ ἀμετάτρεπτον τοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἀφειδίαν εἰς τοὺς παρουσιαζομένους κινδύνους, τὴν ἐπιμονὴν εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, καὶ τοὶ ἀδικούσης αὐτοὺς, τὴν προσήλωσιν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸν ἰερὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ὠφελήσωσι τὴν κοινωμίαν, ἀντικρούοντες τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην καὶ μὲ ἴδιον αὐτῶν κίνδυνον. Ὅλα δὲ ταῦτα δύναται ὁ ἀναγνώστης μᾶλλον νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὴν λεπτομερῆ διήγησιν τῶν βίων τῶν ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ Σωκράτης ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 470. π. Χ. Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Σωφρονίσκος, καὶ ἦτο ἀγαλματοποιὸς, ἢ δὲ μῆτηρ του

Φαιναρέτη, ἐν μετήρχετο τὸ ἐπιτήδευμα τῆς μαίαιας. Λέγουσι ὅτι κατ' ἀρχὰς εἰργάζετο διδασκόμενος τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς του· ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχεν εὐχαρίστησιν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὁ πατήρ του ἐρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ· τὸ δὲ μαντεῖον διέταξεν αὐτὸν νὰ ἀφήσῃ τὸν Σωκράτην ἐλεύθερον νὰ ἐξακολουθήσῃ ὅποιον δρόμον εὐχαριστηθῆ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σωκράτης εἶχε κλίσιν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἠκολούθησεν αὐτὸν τὸν δρόμον, καὶ ἤκουσε διαφόρους φιλοσόφους, ὡς τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Δάμωνα καὶ τὸν Ἀρχέλαον. Μ' ὅλον ὅτι ἐπέδωκεν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς φιλοσοφίας, κυριωτέως ὁμῶς προσηλώθη εἰς τὰ ἠθικὰ, συλλογίζομενος ὅτι ὁ κλάδος οὗτος ἠδύνατο νὰ κατασταθῆ εἰς τὸν λαὸν ἐπωφελέστερος. Τοσοῦτον δὲ ἐκυριεύθη ἀπὸ τὴν ιδέαν τοῦ νὰ διορθώσῃ πολλὰ ἐλαττώματα τῆς κοινωνίας, ὥστε εἰς πᾶσαν συναναστροφὴν ἔμβαιεν εἰς φιλονεικίας, ἀναπτύσσων διάφορα ζητήματα. Ὁ τρόπος τῆς διαλεκτικῆς του ἦτο τοσοῦτον ἰσχυρὸς καὶ ἀποδεικτικὸς, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ ὑπεκφύγῃ τις ἀπὸ τὴν ἐξέλεγεσθαι. Καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ εἰς δημοσίους περιπάτους, καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ πανταχοῦ, ὅπου παρευρίσκετο, μετεχειρίζετο πάντοτε τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐφαίνοντο εἰδήμονες πραγμάτων, καὶ εἶχον διὰ τοῦτο κενοδοξίαν νὰ κάμνωσιν ἐπίδειξιν, ἐλεγχόμενοι δὲ ἀπὸ τὸν Σωκράτην, ἀπεδεικνύοντο ἀμαθεῖς, ἐδυσχεραστοῦντο, καὶ συνελάμβανον φθόνον καὶ ἐπιθυμίαν

ἐδικήσεως κατ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὁ Σωκράτης ἦτον ἀπαθής, καὶ δὲν ἐταράττετο διόλου ἀπὸ τὰς κατ' αὐτοῦ προσβολὰς· διὰ τοῦτο, ὅταν τις, διαβαίνοντα καθ' ὁδὸν, τὸν ἐλάκτισε, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τὸν ἱκανοποιήσωσι κτυπῶντες τὸν λακτίσαντα. "Ἐὰν (εἶπεν ὁ Σωκράτης) ἤθελε μὲ λακτίσει καὶ ὄνος, ἐκρίνετε εὐλογον νὰ τὸν ἀντιλακτίσω καὶ ἐγώ;"

Ὁ Σωκράτης ἐγυμνάζετο καὶ κατὰ τὸ σῶμα· ἱκανῶς, διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὰς ἐκπερατείας ἐφάνη ὠφέλιμος εἰς τινὰς περιστάσεις. Μίαν φορὰν διέσωσε τὸν Ξενοφῶντα πεσόντα ἀπὸ τὸν ἵππον του, ἄλλοτε δὲ γενομένης φυγῆς τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸ Δῆλιον, αὐτὸς ἀνεχώρησε τελευταῖος καὶ κατ' ὀλίγον, παρατηρῶν νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ κανεὶς τῶν ἐχθρῶν, καὶ βλάβῃ κανένα τῶν μετ' αὐτοῦ, καὶ οὕτω διέσωσε τοὺς ἀκολουθήσαντας αὐτόν. Ἀριστεύσας δὲ εἰς τινὰ ἐκστρατείαν κατὰ τὴν Ἀμφίπολιν, παρεχώρησε τὸ ἀριστεῖον εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην. Ἐχων μεγάλην προθυμίαν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰ πολιτικά· μ' ὅλον τοῦτο ὁσάκις ἐκαλέσθη εἰς τινὰ ὑπηρεσίαν, ἐξετέλεσε κατὰ συνείδησιν τὸ καθήκον του χωρὶς νὰ φοβηθῆ, ἀν' ἢ ἐνίοτε ἀντέπραπτεν εἰς τὴν γενικὴν δέλησιν. Ὅταν ἐδικάζοντο οἱ δέκα στρατηγοὶ, ἐν ὁσάκις τῶν Ἀθηναίων ἀγανακτησμένοι κατ' αὐτῶν, κατηγοροῦμένων ὅτι ἐγκατέλιπον ἀτάφους τοὺς νεκροὺς εἰς τινὰ ναυμαχίαν, ἀπεφάσισε κατ' αὐτῶν θάνατον, μόνος ὁ Σωκράτης ἀντέτεινε, ἐν

δὲν ἠθέλησε ὑποταχθῆναι τὴν γνώμην τῶν ἄλλων. Καὶ πάλιν ὅταν οἱ Τριάκοντα τύραννοι ἐζήτουν ἀπὸ τὸν Σωκράτην νὰ φέρῃ πρὸς αὐτοὺς τὸν Σαλαμίνιον Λέοντα, ἀνθρώπον πλούσιον, διὰ νὰ τὸν φονεύσωσι καὶ νὰ λάβωσι τὰ πλούτη του, ὁ Σωκράτης δὲν ἐδέχθη, μὴ ὅλον ὅτι διέτρεχε κίνδυνον σημαντικὸν ἐκ μέρους τῶν τυράννων.

Ὁ Σωκράτης ἦτο πολὺ μετριοπαθὴς, καὶ οὔτε εἰς οἰκοδομὰς, οὔτε εἰς ἐνδυμασίας, οὔτε εἰς τροφὰς ἐξώδευεν, εἰμὴ μὲ πολλὴν μετριότητα· καὶ δὲν ἐδέχετο οὔτε ἀπὸ τοὺς φίλους αὐτοῦ δωρεὰς, οὔτε ἀπὸ τοὺς διδασκομένους παρ' αὐτοῦ. Ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης τοῦ ἐπρόσφερον ἐν μέγα οἰκόπεδον διὰ νὰ κτίσῃ ἐπ' αὐτοῦ οἰκίαν, δὲν ἐδέχθη, εἰπὼν, ὅτι ἠθέληεν ἀποβῆ γελῶσι, ἂν ἐδέχετο ἐν μέγα δέγμα, διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἀπ' αὐτὸ ἐν ζεῦγος ὑποδημάτων. Δὲν ἐδέχθη δὲ χρήματα οὔτε ἀπὸ τὸν Ἀρχέλαον Βασιλέα τῶν Μακεδόνων, οὔτε ἀπὸ τὸν πλούσιον Θετταλὸν Σκόπαν καὶ ἄλλους. Ἦτο δὲ τοσοῦτον τακτικὸς εἰς τὴν δίαιτάν του, ὥστε ποτὲ δὲν ἠσθένησεν, οὐδ' εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ γενομένους λοιμοὺς. Ἐσυνείθιζε δὲ νὰ λέγῃ, ὅτι ὅστις τρώγει μὲ ἠδονὴν τὸν ἄρτον του, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ προσφάγιον, ὅστις δὲ πίνει μὲ ὄρεξιν, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ περιμένῃ ἄλλο πιστόν διὰ νὰ πῖνῃ· ὅσον δὲ ὀλιγώτερα πράγματα χρειάζεται τις, τόσοον περισσότερον πλησιάζει εἰς τὸν θεόν.

Ὁ Σωκράτης ἐνυμφεύθη τὴν Ξανθίππην, γυναῖκα δύστροπον καὶ θυμώδη, ἀφ' ἧς ἐγύμνασεν ἰκα-

νῶς τὴν ὑπομονὴν καὶ ἀνοχὴν αὐτοῦ· « Συνοικῶ μὲ τὴν Ξανθίππην (ἔλεγεν ὁ Σωκράτης), καθὼς οἱ ἰππικοὶ λαμβάνουσιν εἰς τὴν διεύθυνσίν των θυμοειδεῖς ἵππους· καθὼς αὐτοὶ, ὅταν δυνηθῶσι νὰ καταδαμάσωσι τούτους, κάθε ἄλλον ἵππον τὸν διεύθυνουσιν εὐκόλως· οὕτω κ' ἐγὼ δυνάμενος νὰ συζῶ μὲ τὴν Ξανθίππην, εὐκόλως θέλω ὑποφέρει ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. » Λέγουσι ὅτι ἔλαβεν ὕστερον καὶ ἄλλην γυναῖκα καταγομένην ἀπὸ τὴν γενεὰν τοῦ Ἀριστείδου.

Τοσοῦτον δὲ ἐθαυμάσθη ἀπὸ ὅλους διὰ τὴν σοφίαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δυνάμιν τῶν λόγων του, ὥστε καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ὅταν ἔκαμεν ὁ Χαιρεφῶν, εἰς τῶν φίλων τοῦ Σωκράτους, ἐρώτησιν περὶ αὐτῆ, ὠνόμασεν αὐτὸν " Ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατον. " Ἐπειδὴ δὲ ὅλοι οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπαγγελλόμενοι τὸν σοφόν καὶ ἐπιστήμονα, καὶ ἐξαπατῶντες τὸν λαόν, ἐξηλέγχοντο ἀπὸ τὸν Σωκράτην διὰ τῆς ἐντέχνου διαλεκτικῆς, καὶ ἐθεατρίζοντο ὡς ἀμαθεῖς· ὄχι μόνον δὲ οἱ σοφισταὶ καὶ οἱ ῥήτορες, ἀλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ ἄλλοι σημαντικοὶ ἐξεγρήθησαν τὴν ὁποῖαν ἀπήλασον ὑπόληψιν, ὡς καὶ τὰ μέσα τῆς ὠφελείας αὐτῶν διὰ τοῦτα, ἄλλο μὲν ἀπὸ φθόνου, ἄλλο δὲ ἀπὸ ἐκδίκησιν, συνώμωσαν τινὲς διὰ νὰ τὸν διαβάλωσι πρὸς τὸν δῆμον, καὶ νὰ κατορθώσωσι τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. Τρεῖς λοιπὸν ἀνεδέχθησαν τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὁ Ἄνυτος, ὁ Μέλिटος καὶ ὁ Λύκων. Διὰ νὰ ἐπιτύχωσι δὲ εὐκολώτερον εἰς τὸν σκοπὸν

τῆς καταδιώξεως, κατέφυγον εἰς τὸ μέσον τῆς
 θρησκείας, τὸ ὁποῖον πάντοτε μεταχειρίζονται ὡς
 δέλεαρ, διὰ νὰ ἐξαπατώσι τὸν λαὸν, καὶ νὰ ἐπι-
 τυγχάνωσιν εἰς τὰς καταδικάς. Πρῶτον λοιπὸν
 κεφάλαιον τῆς κατηγορίας ἦτον ὅτι ὁ Σωκράτης
 δὲν σέβεται τοὺς θεοὺς, τοὺς ὁποίους ἔχει καὶ ἡ πό-
 λις, ἀλλ' εἰσάγει τὴν λατρείαν ἄλλων θεῶν καὶ
 δεύτερον ὅτι διαφθείρει τὴν νεολαίαν. Ὁ Λυσίας
 συνέγραψεν ἀπολογίαν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπέ-
 δεῖξεν εἰς τὸν Σωκράτην, ἀλλ' οὗτος ἀναγνώσας
 αὐτήν· "Καλὸς μὲν εἶναι ὁ λόγος (εἶπεν εἰς τὸν Λυ-
 σίαν), ἀλλ' εἰς ἐμὲ δὲν ἀρμόζει· — Πῶς εἶναι δυνα-
 τὸν (ἀπήντησεν ὁ Λυσίας) νὰ ἦναι ὁ λόγος καλὸς, καὶ
 μὴ ὅλα ταῦτα νὰ μὴν ἀρμόζῃ εἰς ἐσέ; — Δὲν ὑπάρ-
 χουν καὶ ἐνδύματα καὶ ὑποδήματα καλὰ (ἐπα-
 νέλαβεν ὁ Σωκράτης), τὰ ὁποῖα ὁμοῦς εἰς ἐμὲ ἐνδέ-
 χεται νὰ μὴν ἀρμόζωσιν;

Ἐκαμὲν ὁ Σωκράτης τὴν ἀπολογίαν μόνος του,
 καθ' ὃν τρόπον αὐτὸς ἐσυνείθιζε νὰ ὁμιλῇ· ἀλλ' ὁ
 λαὸς ὅσιν τὸν ἐδίκαζεν, ἦτον ἤδη προκατεϊλημμένος
 κατ' αὐτοῦ ἕνεκα τῶν προσπαθειῶν τῶν κατηγο-
 ρῶν του, καὶ ἀπεφάσισε τὸν θάνατον καταδικά-
 σασ αὐτὸν νὰ πῆ τὸ κῶνειον. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα,
 ὅσον διήρκεσεν ἡ φυλάκισις του μετὰ τὴν καταδί-
 κην τε, ἕως τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς, διέμεινεν ἐν-
 τελῶς ἀτάραχος, ἐξακολουθῶν νὰ συνομιλῇ μετὰ
 τῶν φίλων του περὶ παντὸς ἀντικειμένου μετὰ τὴν
 αὐτὴν ἡσυχίαν καὶ ἀταραξίαν, ὡς καὶ πρὶν τῆς
 καταδίκης του χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ τὴν παραμι-

κρὰν δυσαρέσκειαν καὶ μνησικακίαν, οὔτε κατὰ τοῦ
 καταδικάσαντος αὐτὸν Δήμου, οὔτε διὰ τοὺς κα-
 τηγόρους του. Εἰς τῶν φίλων αὐτοῦ, ὁ Κρίτων,
 ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ὁ Σωκράτης πῆ τὸ κῶνειον,
 τοῦ ἔδωκε γνώμην νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλα-
 κῆς, καὶ ὑπέσχετο αὐτὸς νὰ κάμῃ ὅλα τὰ ἔξο-
 दा καὶ τῆς φυγῆς καὶ τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ·
 ἀλλ' ὁ Σωκράτης δὲν ἐδέχθη εἰπὼν, ὅτι δὲν εἶναι
 ἄξιον τοῦ Σωκράτους ν' ἀποφύγῃ τὴν παρὰ τῶν
 νόμων τῆς πατρίδος του ἐπιφερομένην ποινήν.

Ὅταν κατεδικάσθη ὁ Σωκράτης, καὶ ἡ σύζυγος
 αὐτοῦ κλαίουσα ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἀποθνήσκει
 ἀδίκως· "Καὶ πῶς! (εἶπεν αὐτὸς) ἤθελες ν' ἀπο-
 θάνω δικαίως;" Ἀπέθανε δὲ ὁ Σωκράτης ἑβδομη-
 κονταετῆς τὴν ἡλικίαν εἰς τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἑνεα-
 κοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, ἢ τὸ 400 ἔτος π. Χ.

Ἀλλὰ δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς, καὶ οἱ Ἄθη-
 ναῖοι μετενόησαν διὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους,
 καὶ πρὸς ἰκανοποίησιν τοῦ ἔστησαν εἰκόνα χαλκῆν,
 καὶ κατεδίκασαν ἐκ τῶν κατηγορῶν αὐτοῦ, τὸν
 μὲν Μέλιτον εἰς θάνατον, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς ἐξο-
 ρίαν. Τοσοῦτον δὲ μεγάλη ἦτον ἡ ὑπόληψις τοῦ
 Σωκράτους καὶ μακρὰν τῶν Ἀθηναίων, ὥστε οἱ κα-
 τηγόροι αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν ὡς ἀποτρόπαιοι, καὶ
 ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Ἄλυτον, μεταθάνατα εἰς Ἡρά-
 κλειαν, οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης ἀπεκήρυ-
 ἐαν δὲν ἀπομακρυνθῇ τῆς πόλεως αὐθημερὸν, ὡς νὰ
 ἤθελε μολύνει τὴν πόλιν αὐτῶν διὰ τῆς παρουσίας τε.

Ὁ Σωκράτης δὲν συνέγραψε διόλου, ἀλλ' ἐκ τῶν

ἀθανάτων συγγραμμάτων τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος φαίνεται εἰς πλάτος ὅλη ἡ διδασκαλία αὐτοῦ. Ἐφρόνει τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν, κατὰ τὸ ἀποῖον ἐπλησίασε πολὺ τὰς ἀρχὰς τῆς Χριστιανικῆς δοξαστικῆς. Ἐθεώρει ἀναγκαίαν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς φιλοσοφίας εἰς τὰ τοῦ βίου διὰ τοῦτο κυριωτέρως εἰργάσθη εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν καὶ βελτιώσιν τῆς κοινωνίας. Ἔλαβε πολλοὺς μαθητὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτεροι εἶναι ὁ Πλάτων, ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἀντισθένης. Ἠγάπα τὴν δραματικὴν διὸ καὶ εἶχε φιλικὰς σχέσεις μὲ τὸν Εὐριπίδην, εἰς τὸν ὁποῖον λέγουσι, ὅτι ἐνέπνευσε τὰς ἐμφαινόμενας εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ ἠθικὰς ἰδέας. Ὅλοι οἱ σημαντικώτεροι πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐμέθεξαν εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ὠφελήθησαν ὅλοι, ὅσον ἔπρεπεν, ἀπὸ τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἀρχῶν.

ΦΩΚΙΩΝ.

Ὁ Φωκίων συμπεραίνεται ἐκ τῆς ἀνατροφῆς τὴν ὁποίαν ἔλαβε, καὶ τῶν σχεσεῶν του μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ Ξενοκράτην, ὅτι δὲν ἦτο ἀπὸ ποταπὸν γένος· ἦτο δὲ χαρακτῆρος σοβαροῦ, σταθεροῦ καὶ κοσμίου. Κάνει δὲν τὸν εἶδεν οὔτε γελῶντα, οὔτε κλαίοντα· ποτὲ δὲν εὐγαζε τὴν χεῖ-

ρά του ἔξω ἀπὸ τὸ ἐπανοφόριόν του ὅταν ἤθελε τυχεὶ ἐνδεδυμένος.

Κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ ἦθος ἐφαίνετο σκυθρωπὸς, μὴ ὄλον ὅτι ἦτο φιλανθρωπώτατος καὶ προσηέστατος, ὥστε ὅταν ὁ Χάρις περιγελῶν αὐτὸν διὰ τὰς ὀφρῦς του ἐπροξένει γέλωτα εἰς τοὺς Ἀθηναίους· “Τὰ ἐδικά μου ὀφρύδια (εἶπεν ὁ Φωκίων πρὸς τὸς Ἀθηναίους) δὲν ἐπροξένησαν ἕδεμίαν λύπην εἰς ὑμᾶς, ἀλλ’ ὁ γέλωσ τούτων (δεικνύων τὸν Χάριτα) σᾶς ἔκαμε πολλὰκις νὰ κλαύσετε.”

Ὁ δὲ λόγος αὐτοῦ ἦτο σύντομος, ἀλλ’ ἰσχυρὸς, ὥστε πολλὰκις ὁ Δημοσθένης, ὅταν ἔδλεπε τὸν Φωκίωνα μέλλοντα νὰ δημηγορήσῃ, ἔλεγεν· “Ἦλθεν ὁ πέλεκυς τῶν ἐδικῶν μου λόγων” Ἐπεμελεῖτο δὲ πολὺ καὶ ὁ ἴδιος Φωκίων διὰ νὰ ὁμιλῇ ὅσον τὸ δυνατὸν συντομώτερα, καὶ ὅταν μέλλον μίαν ἡμέραν νὰ δημηγορήσῃ, ἐπεριπάτει ἔξω τοῦ θεάτρου σκεπτόμενος, καὶ τὸν ἐρώτησέ τις ἀπὸ τοὺς φίλους του τὴν αἰτίαν· “Σκέπτομαι (εἶπεν) ἂν ἴδωμαι ν’ ἀφαιρέσω τίποτε ἀπὸ τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον μέλλω νὰ εἶπω εἰς τοὺς Ἀθηναίους.”

Κατὰ πρῶτον ὁ Φωκίων ἐσχέτισθη μὲ τὸν στρατηγὸν Χαβρίαν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέβη ὠφέλιμος, ἀφαιρῶν ἐνίστη τὴν παράλογον τόλμην αὐτοῦ ἐν καιρῷ τῶν ἀγώνων, καὶ ἄλλοτε καθιστῶν αὐτὸν ἐυκινήτερον διὰ τῆς ἐδικῆς του δραστηριότητος. Ἠγαπάτο δὲ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Χαβρίαν καὶ ὠφελίτο γυμναζόμενος, καὶ συστενόμενος εἰς στρατιωτικὰς ἐργασίας, ὡς εἰς τὴν ἐν Νάξω ναυμα-

χίαν, καθ' ἣν ὁ Χαβρίας ἔδωκεν εἰς τὸν Φωκίωνα τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δεξιοῦ κέραιος, ὅπου ἡ μάχη ἐγένετο ἰσχυρὰ, ἣ ἐπέφερε ἢ κρίσιν ταχείαν ὅλα τῷ ἀγῶνος.

Τοσοῦτον δὲ γνωστὴ ἦτον εἰς τοὺς συμμαχοὺς ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ τιμιότης τοῦ Φωκίωνος, ὥστε ὅταν ὁ Χαβρίας τὸν ἔπεμπεν εἰς τὰς νήσους καὶ τοῦ ἔδιδεν εἴκοσι πλοῖα, αὐτὸς ἔλαβε μόνον ἓν, εἰπὼν ὅτι ἂν πηγαίνῃ ὡς εἰς Φίλους, τόσα πλοῖα εἶναι περιττά, ἂν πηγαίνῃ ὡς εἰς ἐχθροὺς καὶ τόσα εἶναι ὀλίγα. Πλεύσας δὲ μὲ μόνον ἓν πλοῖον, καὶ συνομιλίσας πρῶτως καὶ ἀπλῶς μὲ τοὺς σημαντικωτέρους κατοίκους τῶν νήσων, ἐπέστρεψε μὲ πολλὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἔπεμψαν οἱ σύμμαχοι διὰ νὰ φέρωσι τὰ χρήματα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐγυμνάζετο δὲ καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ εἰς τὰ στρατιωτικὰ συγχρόνως, μιμούμενος τὸν Ἀριστείδην καὶ Περικλῆν. Ἠγάπα πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ἀλλ' ἐδιορίζετο στρατηγός, χωρὶς ποτὲ νὰ τὸ ζητήσῃ, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ν' ἀποφύγῃ ποτὲ τὸν διορισμὸν του. Εἶναι δὲ παράδοξον, ὅτι εἰς τεσσαράκοντα πέντε στρατηγίας, τὰς ὁποίας ἔλαβε, ποτὲ δὲν ἦτο παρῶν, καὶ ἐν ᾧ ποτὲ οὔτε εἶπεν, οὔτ' ἔπραξε τίποτε πρὸς χάριν τοῦ δήμου, ἀλλὰ πάντοτε τὸν ἀντέκρουε θάρραλέως.

Ὅταν ὁ Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, θέλων νὰ βάλῃ χεῖρας εἰς τὴν Εὐβοίαν, ἔπεμψεν ἐκεῖ ἰκανὴν δύναμιν, καὶ οἰκειοποιεῖτο τὰς πόλεις διὰ τῶν τυράνων, ἐστάλη ὁ Φωκίων στρατηγός, ἀλλ' εἶχεν ὀλίγην δύναμιν· διότι ἔμελλον νὰ τοῦ δώσωσιν οἱ

διοὶ ἐντόπιοι συνδρομήν. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἐντόπιοι διηρέθησαν διαφθαρέντες ἀπὸ τὰς δωροδοκίας καὶ προδοσίας, ὁ Φωκίων κατέλαβε μίαν δέσιν ἰσχυρὰν, ἀφῆσε τοὺς ἀτάκτους καὶ δειλοὺς ν' ἀναχωρήσωσι, καὶ ἔχων τοὺς μένοντας ἐτοίμους εἰς τὰ ὄπλα, κατεγίνετο εἰς δυσίας. Νομίσας δὲ ὁ Πλούταρχος ὁ Ἐβρετριεὺς, συμμαχῶν τότε μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι ἡ βραδύτης προήρχετο ἀπὸ δειλίαν, ὠρμησεν αὐτὸς εἰς μάχην, καὶ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ἠκολούθησαν καὶ οἱ ἰππεῖς· ἀλλὰ προβαίνοντες ἀτάκτως πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ἐνικήθησαν καὶ ἐσκορπίσθησαν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἐπέπεσον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Φωκίωνος, νομίζοντες ὅτι ὅλοι ἐνικήθησαν. Ἀλλ' ὁ Φωκίων εὐγάζει τότε τοὺς Ἀθηναίους εἰς μάχην, ἐπιπίπτει εἰς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς διώκει φονεύσας ἰκανοὺς. Ἐπειτα ἀφῆσας τὴν φάλαγγα συντεταγμένην μὲ παραγγελίαν νὰ δέχεται τοὺς διασκορπισθέντας εἰς τὴν πρώτην φυγὴν, αὐτὸς μὲ ἐν σώμα ἐκλεκτῶν ἐπιπίπτει εἰς τοὺς ἐναντίους, τοὺς νικᾷ καὶ τοὺς καταδιώκει, κερδίσας σημαντικωτάτην νίκην· ἀφῆσας δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθέρους ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ ἐμπειρία, ἰκανότης καὶ ἀνδρεία αὐτοῦ ἔγεινε γνωστὴ περισσώτερον ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τοῦ Μολοσσοῦ, τοῦ διορισθέντος διαδόχου αὐτοῦ, ὅσις τοσῶτον κακῶς διεύθυνε τὰ πράγματα, ὥστε ἐσυλλήφθη ζῶν ἀπὸ τοὺς πολεμίους.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φίλιππος τρέφων μεγάλους σκοποὺς, μετέβη εἰς τὸν Ἑλλάσποντον μὲ ὅλας αὐτοῦ

τας δυνάμεις, οἱ Ἀθηναῖοι, κατ' αἴτησιν τῶν Βυζαντίων ἔπεμψαν τὸν Χάρητα στρατηγόν· ἀλλ' οὗτος τίποτε ἀξιὸν τῆς δυνάμεώς του δὲν ἔπραξε· περιεπλανᾶτο δὲ συνάζων χρήματα ἀπὸ τοὺς συμμάχους, καταφρονούμενος ἀπὸ τοὺς ἐναντίους, καὶ μὴ ἐμπιστευόμενος ἀπὸ τοὺς φίλους τῶν Ἀθηναίων· διότι αἱ πόλεις τὸν ἐθεώρουν ὡς ὑποπτον καὶ δὲν τὸν ἐδέχοντο. Ἐν ᾧ δὲ οἱ ῥήτορες ἐξηγγρίσαν τὸς Ἀθηναίους κατὰ τῶν συμμάχων, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μετενόουν· διότι ἔστειλαν εἰς τοὺς Βυζαντίους τὴν δύναμιν, ἀγορεύσας ὁ Φωκίων· “ Δὲν εἶναι δίκαιον (εἶπε) νὰ ὀργιζώμεθα ἐναντίον τῶν συμμάχων μας, ὅταν δὲν μᾶς ἐμπιστεύονται· ἀλλ' ἐναντίον τῶν στρατηγῶν τῆς ὁποίας δὲν ἐμπιστεύονται· διότι ἐξ αἰτίας αὐτῶν μᾶς ὑποπτεύουσιν ὡς ἐκείνοι οἱ σύμμαχοι, οἵτινες ἄνευ τῆς συνδρομῆς μας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῶσι.” Μετανοήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι διώρισαν τὸν Φωκίωνα στρατηγόν, καὶ τοῦ ἔδωκαν καὶ ἄλλην δύναμιν.

Ὁ Φωκίων εἶχε νῆδη μεγίστην ὑπόληψιν, ἀλλὰ καὶ οὕτως, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐχρηιάσθη, ὥστε εἰς τῶν Βυζαντίων, ὁ σημαντικώτερος, ὦν φίλος τοῦ Φωκίανος, νὰ ἐγγυηθῆ τὸν τρόπον τινὰ εἰς τὴν πόλιν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐκ τούτου δὲ, ἐν ᾧ ὁ Φωκίων ἤθελε νὰ στρατοπεδεύσῃ ἔξω, οἱ Βυζαντίοι ἐδέχθησαν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὰς αἰκίας των, καὶ ὄχι μόνον αἰτίαν τινὰ δυσαρσεκείας δὲν ἔλαβον κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας τοὺς εὖρον καὶ πολὺ προθύμους εἰς

τὸν πόλεμον διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξαν πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνην. Οὕτω λοιπὸν ἡ διαγωγή τοῦ Φωκίανος ἐπέφερεν, ὥστε ὁ Φίλιππος, θεωρούμενος ἕως ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὡς ἀκαταδάματος καὶ ἀνίκητος, ἐδιώχθη ἀπὸ τὸν Ἑλλησποντον, καὶ κατεφρονήθη, ὁ δὲ Φωκίων, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τινὰ τῶν πλοίων αὐτοῦ, ἐπανέφερε τινὰς πόλεις εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐλεηλάτησε τινὰς τόπους κατεχομένους ἀπὸ τὸν Φίλιππον, ἐπανήλθεν εἰς Ἀθήνας, πληρωθεὶς ἀπὸ τὰς ἐπιβοηθήσαστας εἰς τινὰ συμπλοκήν.

Οἱ Μεγαρεῖς ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐγκαλείψωσι τὴν συμμαχίαν τῶν Θηβαίων καὶ λοιπῶν, ἐζήτησαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων βοήθειαν. Ὁ δὲ Φωκίων, δέλων νὰ προλάβῃ τὸ πρῶγμα, διὰ νὰ μὴ τύχη καὶ στείλωσιν οἱ Θηβαῖα δύναμιν πρὶν τῶν Ἀθηναίων, συνεκάλεσεν ἀπὸ πρώτας εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, καὶ ἐπρότεινε τὰ ζητήματα τῶν Μεγαρέων. Ἐπειδὴ δὲ ἔγειναν δεκτὰ καὶ ἀπεφασίσθη νὰ σταλῆ δύναμις, ὁ Φωκίων, ὅστις διορίσθη ἀρχηγός, διέταξεν ἀμέσως νὰ κινήσωσιν ἀπὸ τὴν συνέλευσιν μὲ τὰ ὄπλα των. Οἱ Μεγαρεῖς τοὺς ἐδέχθησαν μὲ πολλὴν προθυμίαν, καὶ ὁ Φωκίων περιτειχίσας τὴν Νίσσαιαν, καὶ κατασκευάσας δύο τείχῃ ἕως εἰς τὸν λιμένα αὐτῶν, ἤνωσε τὴν πόλιν μὲ τὴν θάλασσαν, ὥστε οἱ Μεγαρεῖς μὴ φοβούμενοι πλέον ἐκ μέρους τῆς ξηρᾶς, προσηλώθησαν τοῦ λοιποῦ εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Φωκίων, ἐκτιμῶν τὰς δυνάμεις καὶ τοῦ Φ.

λίππου και τῆς πατρίδος του, ἐθεώρει ἀναγκαίαν τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀντιπάλων· ἀλλ' ὁ Δημοσθένης και ἄλλοι σύμφωνοι μετ' αὐτοῦ δημαγωγοὶ, ὠφελούμενοι ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Φωκίωτος, ἔπεισαν τὸν δῆμον νὰ ἀποφασίσῃ τὸν πόλεμον, και νὰ διορίσῃ στρατηγὸν ἄλλον παρὰ τὸν Φωκίωνα. Οὗτος ἐπανελθὼν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, και στοχαζόμενος πόσον μέγας εἶναι ὁ κίνδυνος τοῦ πολέμου, ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθῶσι τὸν προτεινόμενον παρὰ τοῦ Φιλίππου συμβιβασμὸν, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ὑπερίσχυσε, και ὁ πόλεμος ἀπεφασίσθη. Ἐν αὐτῷ δὲ ὁ Δημοσθένης ἔλεγεν, ὅτι ἡ μάχη πρέπει νὰ γένη ὅσον ἔνεστι μακρὰν τῆς Ἀττικῆς. " Δὲν πρέπει (εἶπεν ὁ Φωκίωτος) νὰ συλλογιζώμεθα ποῦ πρέπει νὰ πολεμήσωμεν, ἀλλὰ πῶς νὰ νικήσωμεν· διότι νικῶντες ἀπομακρύνομεν τὸν πόλεμον ἀπὸ τὴν πατρίδα, ἐὰν δὲ νικηθῶμεν, ὅλα τὰ κακὰ τοῦ πολέμου εὐρίσκονται πλησίον ἡμῶν. "

" Ὅτι ὁ Φωκίωτος ἐπρόβλεπε και ἐφοβεῖτο, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν εἰς Χαιρώνειαν κατὰ κράτος· και οἱ ἐν Ἀθήναις ταραχοποιοὶ και οἱ ἐπιθυμοῦντες τὰς μεταβολὰς ἐπροσπάθουν νὰ διορισθῇ στρατηγὸς ὁ Χαρίδημος. Ἀλλ' οἱ φρονιμώτεροι, βοηθούμενοι και ἀπὸ τὴν Βουλὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου, μόλις κατῴρθωσαν νὰ ἀναθέσωσιν εἰς τὸν Φωκίωνα τὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως φροντίδα.

Ἀλλ' ἐναντίον τῆς γνώμης αὐτοῦ ἀπεδέχθησαν

οἱ Ἀθηναῖοι τὴν γνώμην τοῦ Δημάδου, τὸ νὰ ἔμβῃ και ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν κοινὴν εἰρήνην και νὰ λαμβάνῃ μέρος και εἰς τὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν δὲ εἶδον ὅτι κατὰ συνέπειαν τούτου ἔπρεπε νὰ δίδωσιν εἰς τὸν Φίλιππον και πλοῖα και ἰππεῖς, μετενόησαν. " Αὐτὰ φοβούμενος (εἶπεν ὁ Φωκίωτος) ἡμῖν ἐναντίον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἅπαξ ἐδέχθητε τὰς συνθήκας, πρέπει εὐχαρίστως νὰ τὰς ἐκτελέσετε, και νὰ συλλογισθῆτε ὅτι και οἱ πρόγονοι ἡμῶν πολιτευόμενοι καλῶς, και ὅταν ἦσαν ἄρχοντες, και ὅταν ἦσαν ἀρχόμενοι, διέσωσαν και τὴν πόλιν και τοὺς Ἕλληνας. "

" Ὅταν ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος, και πολλοὶ ἐπρότειναν νὰ κάμωσιν οἱ Ἀθηναῖοι θυσίας διὰ τὴν χαροποιὰν ταύτην ἀγγελίαν, ὁ Φωκίωτος τοὺς ἐμπόδισε, λέγων ὅτι εἶναι ἀγενὲς ἔργον νὰ κάμωσι χαρὰς διὰ τὸν θάνατον. " Ἐπειτα ἡ δύναμις τῶν Μακεδόνων, ἣτις ἐπολέμησεν εἰς τὴν Χαιρώνειαν, δὲν ἐξησθένησε· διότι ἔγεινεν ὀλιγωτέρα δι' ἓνα μόνον ἄθρονον. Καὶ πάλιν ὅταν ὁ Δημοσθένης ὑβρίζε τὸν Ἀλέξανδρον, ἐρχόμενον πρὸς τὰς Θήβας " Διὰ τί (εἶπεν ὁ Φωκίωτος) ἐρεθίζεις ἄγριον ἄνθρωπον, ἐπιθυμοῦντα ν' ἀποκτήσῃ μεγάλην δόξαν; ἢ θέλεις νὰ ρίψῃς τὴν πόλιν εἰς τὴν τόσον πλησίον εὐρισκομένην πυρκαϊάν; Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν θέλομεν ἀφήσει ν' ἀπολεσθῶσιν οὐδ' ἐκεῖνοι, οἵτινες δι' αὐτὸν και μόνον τὸν σκοπὸν θέλουσι νὰ γένωσι στρατηγοί. "

" Ὅταν δὲ αἱ μὲν Θῆβαι κατεστράφησαν, ὁ δὲ

Ἀλέξανδρος ἐζήτει τὸν Δημοσθένην καὶ ἄλλους
τινάς τῶν ῥητόρων, οἱ Ἀθηναῖοι ἐπερίμενον ἢ ἀ-
κούσωσι τὴν γνώμην τοῦ Φωκίωνος. Οὗτος δὲ, ἂν
καὶ πολλὰκις κατ' ὄνομα ἐπροσκαλεῖτο εἰς τὸ
βῆμα, δὲν ἤθελε νὰ παρουσιασθῆ. Τελευταῖον ἐση-
κώθη, καὶ λαβὼν ἀπὸ τῆν χεῖρα ἕνα τῶν στενω-
τέρων αὐτοῦ φίλων. "Ἐὰν ἐπρόκειτο (εἶπε) νὰ
μας ζητήσωσι καὶ τὸν Νικοκλέα τοῦτον, ἤθελα
σᾶς συμβουλεύσει νὰ τὸν παραδώσωμεν· διότι ἤ-
θελον νομίσει εὐτύχημα ἢ ἀποθάνῃ αὐτὸς μόνον
ὑπὲρ ὄλων ἡμῶν. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἔφε-
ρον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν πόλιν! Αὐποῦμαι πολὺ καὶ
τοὺς Θεβαίους, ὅσοι κατέφυγον εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἔ-
χουν οἱ Ἕλληνες ἀρκετὴν αἰτίαν νὰ κλαίωσι τὴν
καταστροφὴν τῶν Θεβῶν· δὲν πρέπει νὰ τοὺς δώ-
σωμεν καὶ ἄλλην αἰτίαν τὴν καταστροφὴν τῆς
πόλεως ἡμῶν. Συμβουλεύω λοιπὸν καὶ διὰ τὰ δύω
ταῦτα νὰ παρακαλέσωμεν καὶ νὰ πείσωμεν τοὺς
νικητὰς, παρὰ νὰ ἔμεινωμεν εἰς τοὺς κινδύνους νέου
πολέμου."

Λέγουσιν ὅτι ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὸ πρῶτον
ψήφισμα, τὸ ἔρριψε καὶ ἔστρεψε τὰ νῶτα εἰς
τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες τοῦ τὸ ἐπα-
ρουσίασαν. Τὸ δεύτερον ὁμοίως, παρουσιασθὲν ἀπὸ
τὸν Φωκίωνα, τὸ ἐδέχθη σεβόμενος αὐτὸν, διότι
ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους τῆς συνουσίας του,
ὅτι καὶ ὁ Φίλιππος ἐσέβετο καὶ ἐτίμα τὸν Φωκίω-
να. "Ὅχι μόνον λοιπὸν ἐδέχθη τὴν συνέντευξιν αὐ-
τοῦ καὶ τὰς δεήσεις του, ἀλλ' ἤκουτε καὶ τὰς συμ-

βουλὰς του. Ὁ δὲ Φωκίων τὸν ἐσυμβούλευσεν, εἰς
μὲν ἐπιθυμῆ τὴν εἰρήνην, νὰ παραιτήσῃ τὸν πόλε-
μον· διότι εἶναι ἀρροδία δι' αὐτὸν περίστασις· εἰς
δὲ ἐπιθυμῆ τὴν δόξαν, νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον
ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς βαρβάρους. Τοσαύτην
δὲ ἐντύπωσιν ἔκαμαν οἱ λόγοι τοῦ Φωκίωνος εἰς
τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τόσον οὗτος ἐπραῦνθη, ὥστε
εἶπεν εἰς τὸν Φωκίωνα, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πρέπει νὰ
ἦναι ἰκανῶς προσεκτικοί, ὥστε ἂν τυχὸν αὐτὸς
πάθῃ τίποτε κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, εἰς αὐτοὺς
ἀνήκει νὰ διαδεχθῶσι τὴν ἐξουσίαν. Ἴδιως δὲ ἐτί-
μησε καθ' ὑπερβολὴν τὸν Φωκίωνα, καὶ τὸν ἐθεώ-
ρησεν ὡς ἕνα τῶν στενωτέρων φίλων του, προσ-
φέρων πρὸς αὐτὸν τιμὰς, ὁποίας καὶ εἰς τὸν ἴδιον
Ἀντίπατρον.

Ἐπιτυχὸν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν κατὰ Περσῶν
ἐκστρατείαν αὐτοῦ, καὶ θέλων νὰ εὐεργετῆ ὅλους
τοὺς φίλους του, ἔπεμφε καὶ εἰς τὸν Φωκίωνα δω-
ρεὰν ἑκατὸν τάλαντα. "Ὅταν οἱ ἀπεσταλμένοι
τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐκοινοποίησαν τὴν προσφορὰν
ἠρώτησεν αὐτούς· "Διὰ τί, ἐν ᾧ ὑπάρχουν πολλοὶ
Ἀθηναῖοι, εἰς μόνον αὐτὸν προσφέρει αὐτὴν τὴν
δωρεὰν ὁ Ἀλέξανδρος; — Διότι σὲ μόνον θεωρεῖ
ἀνθρώπον καλὸν καὶ τίμιον (ἀπήντησαν οἱ ἀπε-
σταλμένοι). — Λοιπὸν (ἐπανέλαβεν ὁ Φωκίων) ἄς
μ' ἀφήσῃ καὶ νὰ λέγωμαι καὶ νὰ ἦμαι τοιοῦτος." Ἀλλ' ὅταν οἱ ἀπεσταλμένοι μετέβησαν εἰς τὴν
οἰκίαν τοῦ Φωκίωνος, καὶ εἶδον τὴν μὲν σύζυγον
αὐτοῦ ζυμῶνσαν, αὐτὸν δὲ τὸν Φωκίωνα νὰ εὐ-

γάλη μάνος του νερόν από τὸ πηγάδιον διὰ τὰ πλύ-
νη τοὺς πόδας του, τὸν ἐφορτώθησαν μετ' ἐπιμο-
νῆς, καὶ ἐδυσχεραστοῦντο, λέγοντες ὅτι δὲν πρέπει
να εὐρίσκειται εἰς τοιαύτην ἔνδειαν, ἐν ᾧ εἶναι φί-
λος τοῦ Ἀλεξάνδρου. " Δὲν ἔχω (εἶπεν ὁ Φωκίων)
εἰς τί να μεταχειρισθῶ τοσοῦτον χουσίου, καὶ διὰ
τοῦτο εἶναι περιττὸν εἰς ἐμέ. Ἐὰν δὲ ἀποφασίσω
να τὸ μεταχειρισθῶ, θέλω κατηγορηθῆ καὶ ἐγὼ
καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τοὺς συμπολίτας μου." Καὶ
οὕτως ἐπεστράφησαν ὀπίσω τὰ χρήματα. Ἀλλ' ὁ
Ἀλέξανδρος μὴ θέλων να νικηθῆ ἢ Φιλοδοξία αὐ-
τοῦ ἀπὸ τὴν ἀρνησιν τοῦ Φωκίονος, ἔγραψε καὶ
πάλιν πρὸς αὐτόν, λέγων ὅτι δὲν νομίζει φίλους
του ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτοῦ·
μὴ θέλων λοιπὸν ὁ Φωκίων ν' ἀντιτείνῃ περισσό-
τερον, χρήματα μὲν δὲν ἠθέλησε να δεχθῆ, ἐζήτη-
σεν ὅμως να συγχωρηθῶσι, ἢ να ἀπολυθῶσι τῆς φυ-
λακῆς ὁ σοφιστῆς Ἐχεκρατίδης καὶ ἄλλοι τρεῖς.
Τούτους ἀπέλυσεν ἀμέσως ὁ Ἀλέξανδρος· διέταξε
δὲ καὶ τὸν Κρατερὸν να παραδώσῃ εἰς τὴν ἐξου-
σίαν τοῦ Φωκίονος μίαν τῶν τεσσάρων ἐν Ἀσία
πόλεων Χίου, Γεργήθου, Μυλάσων, Ἐλαίας, ὅ-
ποιαν αὐτὸς ἐγκρίνει. Ἀλλ' ἡ προσφορά αὕτη δὲν
ἐπραγματοποιήθη, ἀποθανόντος ἀμέσως τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου.

Ἀλλ' ἄλλο, ὅχι μικρότερον παράδειγμα τῆς ἀ-
ρετῆς καὶ τοῦ ἀδωροδοκῆτου τοῦ Φωκίονος εἶναι
τὸ ἐξῆς. Ὁ Ἄρπαλος φυγὼν ἀπὸ τὸν Ἀλέξαν-
δρον, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας. Ὅσοι δὲ ἦσαν συνειθι-

σμένοι να δωροδοκῶνται ὑποσχόμενοι συνδρομὴν
εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην τῶν λόγων αὐτοῦ, τὸν
ἐπερικύκλωσαν. Ἀλλ' ὁ Ἄρπαλος, αὐτοὺς μὲν διέ-
φθειρε μὲ μικρὰ πράγματα· γνωρίζων ὅμως τὴν
χαρακτῆρα τοῦ Φωκίονος ἀφ' ἐνός, καὶ τὴν δύνα-
μιν αὐτοῦ ἀφ' ἑτέρου, τοῦ ἐπρόσφερεν ἑπτακόσια
τάλαντα, καὶ ἠθέλησε να παρακαταθέσῃ καὶ
ἑαυτὸν καὶ ὅλα τὰ χρήματά του εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ὁ
Φωκίων τὸν ἐπέπληξε, καὶ τὸν ἠπέιλησεν ὅτι θέ-
λει τὸν βλάψει, ἐὰν δὲν παύσῃ τοῦ να διαφθείρῃ
τοὺς πολίτας, ὥστε ὁ Ἄρπαλος ἀνεχώρησεν ἀπὸ
αὐτόν ἀπρακτος. Ὑστερον ὅμως, ὅταν ἐγένετο λό-
γος περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν Ἀθηναίων,
βλέπων ὁ Ἄρπαλος, ὅτι ὅσοι ἔλαβον παρ' αὐτοῦ
χρήματα ἐσιώπων, φοβούμενοι μήπως φανερωθῶ-
σιν ὅτι ἐδωροδοκῆθησαν, ὁ δὲ Φωκίων, ὅστις δὲν
ἔλαβε τίποτε, ὁμιλῶν περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος,
ἔκαμε λόγον καὶ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, πάλιν
κατέφυγεν εἰς τὸν Φωκίωνα, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνα-
τον να ἐπιτύχῃ να τὸν πείσῃ να παραδεχθῆ χρή-
ματα. Μετὰ καιρὸν δὲ καὶ ὁ διορισθεὶς εἰς τὴν
Μουνηχίαν ἀρχηγὸς τῆς Μακεδονικῆς Φρουρᾶς Με-
νύλλος ἐπρόσφερε δωρεάν τινα καὶ χρήματα εἰς
τὸν Φωκίωνα· ἀλλ' οὗτος ἀπήντησεν· " Οὔτε σὺ
καλῆτερος ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον ἠμπορεῖς να ἦσαι,
οὔτε ἡ αἰτία καλῆτέρα, διὰ να δεχθῶ τώρα ὅτι
τότε δὲν ἐδέχθην." Καὶ ὁ Ἀντίπατρος δὲ ἐδεβαίονε
τὸ ἀδωροδοκῆτον αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἀπὸ δύο φίλους,
τοὺς ὁποίους ἔχει εἰς Ἀθήνας, τὸν Φωκίωνα καὶ

τὸν Δημάδην, τὸν μὲν πρῶτον δὲν ἠμπόρεσε νὰ πείσῃ νὰ λάβῃ τίποτε, τὸν δὲ δεύτερον, μ' ὅλα ὅσα τοῦ ἔδιδε, δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν χορτάσῃ.

Διαδοθείσης εἰδήσεως ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν, οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν εὐδιάθετοι νὰ μεταβάλωσι τὴν παροῦσαν τῶν πραγμάτων τάξιν, ἀλλ' ὁ Φωκίων τοὺς ἀπέτρεπε λέγων· “Ἐὰν μὲν ἀληθῶς ἀπέθανεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ αὔριον καὶ μεθαύριον θέλει εἶναι ἀποθαμμένος, ὥστε ὑμεῖς θέλετε δυναθῆναι νὰ σκεφθῆτε καλλήτερον μὲ ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν.” Ἀλλ' ὁ Λεωσθένης κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀποφασίσωσι τὸν πόλεμον, ὅστις ἐπωνομάσθη Λαμιακός. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Φωκίων ἐδυσαρεστεῖτο, ἠρώτησεν ὁ Λεωσθένης· “Καὶ τί καλὸν ἔκαμες εἰς τὴν πόλιν, ὧν τόσα ἔτη στρατηγὸς αὐτῆς; — Ὀλίγον τὸ ἔχεις (ἀπήντησεν ὁ Φωκίων) τὸ νὰ δάπτωνται οἱ πολῖται εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν μνήματα;” Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φωκίων ἐξηκολούθει νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν γνώμην του, ὁ Ὑπερίδης ὁ ῥήτωρ ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὸν “Πότε λοιπὸν, ὦ Φωκίων (εἶπε) συμβουλευεῖς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποφασίσωσι τὸν πόλεμον; — Ὅταν (ἀπεκρίθη ὁ Φωκίων) ἴδῃ τοὺς νέους νὰ φυλάττωσι τὴν τάξιν των εἰς τὰς μάχας, τοὺς πλουσίους νὰ καταβάλωσι χρήματα διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου, καὶ τὰς ῥήτορας νὰ μὴ κλέπτωσι τὰ χρήματα τοῦ Δημοσίου.”

Ὁ Λεωσθένης ἐσύναξε μεγάλην δύναμιν, τὴν ἁποῖαν θαυμάζοντες τινὲς ἠρώτησαν καὶ τὸν Φω-

κίωνα τί φρονεῖ περὶ αὐτῆς· “Εἶναι καλῶς προπαρασκευασμένη διὰ τὸν πρῶτον ἀγῶνα, ἀλλὰ φοβοῦμαι τὸ μάκρος τοῦ πολέμου διότι ἡ πόλις, οὔτε χρήματα ἄλλα, οὔτε πλοῖα, οὔτε στρατεύματα ἔχει.” Καὶ τῷ ὄντι τὰ πράγματα ἀπέβησαν κατὰ τὰς ὑποψίας του· διότι κατ' ἀρχὰς ὁ Λεωσθένης ἐνίκησε τοὺς Βαιωτοὺς, καὶ ὑποχρέωσε τὸν Ἀντίπατρον νὰ κλεισθῆ εἰς τὴν Λαμίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Λεωσθένης ἐφονεύθη, καὶ τὰ πράγματα δὲν ἦσαν πλέον εἰς τὴν πρῶτην κατάστασιν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεωσθένους, οἱ θέλοντες τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, φοβούμενοι μήπως ὁ Φωκίων διορισθῆς στρατηγὸς διαλύσῃ τὸν πόλεμον, ἔβαλαν ἓνα ἀσήμαντον ἄνθρωπον καὶ εἶπεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ συνελύσεως, ὅτι ὡς φίλος καὶ οἰκεῖος τοῦ Φωκίωνος, καὶ ὡς φροντίζων διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, συμβουλεύει αὐτοὺς νὰ προσφυλάττωσι καὶ νὰ μὴν ἐκθέτωσιν εἰς κινδύνους τὸν Φωκίωνα· διότι ἄλλαν ὅμοιον μὲ αὐτὸν δὲν ἔχουσι νὰ διορίσωσι δὲ στρατηγὸν τὸν Ἀντίφιλον. Ἰδὼν ὁ Φωκίων ὅτι ἡ γνώμη αὕτη ἐγένετα δεκτὴ, παρουσιασθεὶς εἰς τὴν συνέλευσιν εἶπεν, ὅτι αὐδεμίαν γνωριμίαν οὐδὲ σχέσιν ἔχει μὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον· ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὸν ἴδιον· “Ἀπὸ τὴν σήμερον (εἶπε) καὶ ἐξῆς σὲ κάμνω φίλον καὶ οἰκεῖον· διότι ἐσυμβούλευσες ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συμφέρουν εἰς ἐμέ.”

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον προθυμίαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Θηβαίων, ἀλλ' ὁ Φωκίων, πρῶτον μὲν

τοὺς ἀπέτρεπεν, ἔπειτα βλέπων ὅτι ἐπέμενον καὶ ἐφώναζον, διέταξε τὸν κήρυκα νὰ κηρύξῃ, ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἔχουν ἡλικίαν μεταξύ εἴκοσι ἢ ἐξήκοντα ἐτῶν, νὰ λάβωσι πέντε ἡμερῶν τροφᾶς, καὶ ν' ἀκολουθήσωσιν ἀμέσως ἀπὸ τὴν συνέλευσιν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἔκαμνον θόρυβον καὶ οἱ γέροντες πρὸ πάντων ἐφώναζον. "Τί παραπονεῖσθε; (εἶπε) καὶ ἐγὼ ὁ στρατηγός σας, μ' ὄλον ὅτι ἔχω ὀγδοήκοντα ἐτῶν ἡλικίαν, θέλω συνακολουθήσει μαζί σας". Καὶ μόλις μὲ τὸν τρόπον τοῦτον μετέβαλε τὴν γνώμην αὐτῶν καὶ τοὺς ἤσύχασεν.

Οἱ Μακεδόνες εἶχον πέμψει εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς στρατεύματα ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Μικιάνου, τὰ ὁποῖα ἐλεηλάτουں τὰς παρακειμένας πόλεις, ἀλλ' ὁ Φωκίων διορισθεὶς στρατηγός συνεκρότησε μάχην μετ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐνίκησε φονεύσας καὶ τὸν ἴδιον αὐτῶν ἀρχηγόν. Ἀκολουθῶν ὁμοῦ οἱ Μακεδόνες, λαβόντες βοήθειαν ἐξ Ἀσίας ἐπολέμησαν εἰς τὴν Κράνανα τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐνίκησαν τοὺς Ἕλληνας, καὶ διαλυθείσης τῆς στρατιᾶς αὐτῶν, ὁ Ἀντίπατρος διευθύνετο πρὸς τὰς Ἀθήνας. Ὁ λαὸς λοιπὸν τῶν Ἀθηνῶν φοβηθεὶς ἐπροσκάλει τὸν Φωκίωνα διὰ νὰ δώσῃ συμβουλὴν, λέγων, ὅτι μόνον εἰς αὐτὸν ἐμπιστεύεται. "Ἐὰν μ' ἐμπιστεύεσθε (εἶπεν ὁ Φωκίων), ὅταν σᾶς ἐσυμβούλευα, δὲν ἠθέλαμεν ἔλθει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σκεπτόμεθα περὶ τοιούτων πραγμάτων".

Διορισθεὶς παρὰ τῶν Ἀθηναίων πρέσβυς πρὸς Ἀντίπατρον, εὔρεν αὐτὸν στρατοπεδευμένον εἰς

Καδμείαν, καὶ ἐτοιμαζόμενον νὰ μεταβῇ εἰς Ἀθήνας, καὶ πρῶτον ζήτημα ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν νὰ μείνῃ εἰς τὸ ἴδιον μέρος, καὶ νὰ ἐνεργήσωσι τὴν διάλυσιν τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κρατερὸς ἔλεγεν, ὅτι δὲν λέγει δίκαια ὁ Φωκίων, θέλων νὰ καθήμεθα καὶ νὰ βλάπτωμεν τὸν τόπον τῶν φίλων καὶ συμμάχων ἡμῶν, ἐντὶ ἡμποροῦμεν νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὸν τόπον τῶν πολεμικῶν μας· ὁ Ἀντίπατρος λαβὼν αὐτὸν ἀπὸ τὴν δεξιάν. "Ἄς κάμωμεν (εἶπεν) αὐτὴν τὴν χάριν εἰς τὸν Φωκίωνα". Τὴν τιμὴν ταύτην ἀπέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Φωκίωνος· καθ' ὅσον δὲ ἀπέδλεπε γενικῶς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπήντησεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πρέπει ν' ἀναθέσωσι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, καθὼς αὐτὸς εἰς Λαμίαν ἀνέθεσε τὰ πάντα εἰς τὸν Λεωσθένην.

Ὅταν οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, πληρὸν τοῦ Ξενοκράτους, παρεδέχθησαν τὰς προβληθείσας πρὸς διάλυσιν τοῦ πολέμου συμφωνίας, ὁ Φωκίων ἐπαρακάλει τὸν Ἀντίπατρον νὰ παραιτηθῇ τοῦ νὰ βάλῃ φρουρὰν εἰς τὴν Μουνηχίαν. Ἄλλ' οὗτος, "Ἐπιθυμοῦμεν (εἶπεν), ὦ Φωκίων, εἰς ὅλα νὰ σὲ εὐχαριστήσωμεν, ἐκτὸς μόνον εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ καταστρέψωσι καὶ σὲ καὶ ἡμᾶς." Ἡ διορισθεῖσα μ' ὄλον τοῦτο φρουρὰ δὲν ἐπέφερε δυσαρεσκείας εἰς τοὺς Ἀθηναίους· διότι ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς Μένυλλος ἦτον ἀγαθὸς, καὶ φίλος τοῦ Φωκίωνος.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντίπατρον, γενομένης διαιρέσεως μεταξύ τῶν Μακεδόνων, ὁ Πολυ-

πέρχων, ὅστις ἦτον ἐπιμελητὴς τοῦ Βασιλέως, ἤθελε νὰ οἰκειοποιηθῆ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐστοχάζετο ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχη τὸν σκοπὸν αὐτῆ, ἐὰν δὲν ἤθελε καταστραφῆ ὁ Φωκίων. Ὁ δὲ Φωκίων ἠδύνατο νὰ καταστραφῆ, ἀν' ἀπεδίδατο πάλιν ἡ Δημοκρατικὴ πολιτεία εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἐχύνοντο οἱ δημαγωγοὶ καὶ συκοφάνται εἰς τὸ βῆμα. Ἐπεμψε λοιπὸν ἐπιστολὴν εἰς τὴν πόλιν, λέγων ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀποδίδει εἰς αὐτοὺς τὴν δημοκρατίαν, καὶ νὰ πολιτεύωνται κατὰ τοὺς πατρῖους αὐτῶν νόμους. Ἐν ᾧ δὲ ὑπεκινουῖντο νὰ παραδεχθῶσι ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, ὁ Νικάνωρ, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν Μένυλλον εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Μουνυχίας, θέλων ν' ἀποτρέψῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ αὐτὰ, ἐζήτησε νὰ συνέλθωσιν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐμπιστευθεὶς τὴν ζωὴν του εἰς τὸν Φωκίωνα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Δέρκυλλος, ἐπεχείρησε νὰ τὸν συλλάβῃ, οὗτος μὲν προενοήσας τὸ μελετώμενον ἔφυγεν, ὁ δὲ Φωκίων ἐκατηγορήθη ὅτι δὲν ἐφρόντισε νὰ τὸν ἐμποδίσῃ καὶ νὰ τὸν συλλάβῃ. Ἀπελογεῖτο δὲ ὅτι δὲν πιστεύει νὰ πράξῃ κἀνὲν κακὸν εἰς τὴν πόλιν ὁ Νικάνωρ. Ὁ Φωκίων λοιπὸν ἐξηκολούθει καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἔχῃ πολλὴν πίστιν εἰς τὸν Νικάνωρα, μὴ ὄλον ὅτι πολλοὶ τὸν ἐκατηγόρουσι ὅτι ἐσκόπευε νὰ προσβάλλῃ τὸν Πειραιᾶ. Ἀλλ' ὁ Φωκίων, ἐκτὸς τῆς πίστεως, τὴν ἁποίαν ἔδωκε πρὸς τὸν Νικάνωρα, καὶ τὴν ἁποίαν ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπόχρεον νὰ φυλάξῃ, φαίνεται ὅτι ἐπροσ-

πάθει νὰ μὴ δώσῃ αὐτὸς οὐδεμίαν αἰτίαν πολέμου, προσλέπων ὅτι ὁ σκοπὸς ἀμφοτέρων τῶν Μακεδονικῶν κομμμάτων ἦτον νὰ ἐξουσιάζωσι τὰς Ἀθήνας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Νικάνωρ ἐκινήθη πλέον φανερῶς, πολιορκήσας τὸν Πειραιᾶ, ὁ Φωκίων ἐταράχθη καὶ ἐπροσπάθει νὰ εὐγάλη εἰς μάχην τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' οὗτοι τὸν ἐπεριφρόνησαν. Συγχρόνως δὲ ἦλθε καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πολυπέρχοντος μὲ δύναμιν, διὰ νὰ πολεμήσῃ δῆθεν τὸν Νικάνωρα, μὲ σκοπὸν ὅμως νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν, ἀν' ἠδυνήθῃ. Ἦλθον μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐνωθέντες μὲ τοὺς ξένους καὶ τοὺς ἀτίμους, ἕκαμαν συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν παύσαντες τὸν Φωκίωνα, διώρισαν ἄλλους στρατηγούς. Ἀλλ' ἡ πόλις διεσώθη τοῦ κινδύνου διότι τινὲς βλέποντες τὸν Νικάνωρα καὶ Πολυπέρχοντα κάμνοντας συχνὰς συνεντεύξεις, ὑπώπτευσαν καὶ ἐπροφυλάχθησαν ἀπὸ τὸ μελετώμενον κατ' αὐτῶν σχέδιον.

Παυθεὶς ὁ Φωκίων τῆς στρατηγίας, ἐκατηγορήθη ὁμοῦ μὲ ἄλλους ἐπὶ προδοσίᾳ ἀπὸ τὸν Ἀγνωνίδην. Τινὲς τῶν κατηγορηθέντων ἔφυγον ἀπὸ τὴν πόλιν, ὁ δὲ Φωκίων καὶ ὅσοι τῶν φίλων ἔμειναν μετ' αὐτοῦ, μετέβησαν εἰς τὸν Πολυπέρχοντα διαμένοντα εἰς Φωκίδα. Ἐστάλη δὲ καὶ πρεσβεῖα τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ κατηγορήσῃ αὐτούς. Ἐν ᾧ δὲ γενομένης κατηγορίας, ὁ Φωκίων ἤθελε ν' ἀπαλογηθῆ, ὁ Πολυπέρχων τὸν ἀντέκρουσε πολλάκις,

καὶ τελευταῖον κτυπήσας τὴν βακτηρίαν του κατὰ γῆς, τὸν ἠνάγκασε νὰ σιωπήσῃ. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ σταλῶσιν εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ δικασθῶσι δῆθεν ἐκεῖ, πραγματικῶς ὅμως διὰ νὰ φονευθῶσι.

Ἀφοῦ ἐφέρθη ὁ Φωκίων μὲ τοὺς φίλους του εἰς τὰς Ἀθήνας, συνεκροτήθη συνέλευσις, χωρὶς νὰ ἐξαγγέσωσιν οὔτε δούλους, οὔτε ξένους, οὔτε ἀτίμους. Ἀνεγνώσθη δὲ ἐνώπιον αὐτῆς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βασιλέως, δι' ἧς ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ἐγνώρισεν ὡς προδότας τοὺς μετὰ Φωκίωνος, ἀλλ' ὅτι τοὺς διευθύνει εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς δικάσωσιν, ὄντες ἤδη ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι. Ἐφέρθησαν δὲ καὶ οἱ κατηγορούμενοι· καὶ ὅταν ἐπαρουσιάσθη ὁ Φωκίων, οἱ καλῆτεροι τῶν πολιτῶν, γνωρίζοντες βεβαίαν τὴν καταδίκην αὐτοῦ, ἐσκέπαζον τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ ἐδάκρυον· εἰς μόνον ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, ὅτι πρέπει νὰ ἀναχωρήσωσιν οἱ ξένοι καὶ οἱ δούλοι ἀπὸ τὴν συνέλευσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ ἐφώνησαν ὅτι πρέπει νὰ κτυπήσωσι τοὺς ὀλιγαρχικοὺς καὶ ἐναντίους τοῦ δήμου, κἀνεὶς πλέον δὲν ἐτόλμησε νὰ ὀμιλήσῃ ὑπὲρ τοῦ Φωκίωνος, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀκουσθῇ. Τελευταῖον εἶπε· " Πῶς θέλετε νὰ μᾶς φονεύσετε; δικαίως, ἢ ἀδίκως; " Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀπεκρίθησαν ὅτι δικαίως· " Καὶ πῶς θέλετε γνωρίσει τοῦτο (ἐπανέλαβεν ὁ Φωκίων), εἰάν δὲν μᾶς ἀκούσετε; " Ἀπελπισθεὶς τελευταῖον τοῦ νὰ ἀκουσθῇ, ἐπλησίασε περισσότερον, καὶ λέγει· " Ἐγὼ μὲν, ὦ Ἀθηναῖοι, ὁμολογῶ ὅτι σᾶς ἀδίκησα,

καὶ ἐκτιμῶ τὰς πολιτικάς μου πράξεις ἀξίας νὰ ἐπιφέρωσιν εἰς ἐμὲ τὸν θάνατον, ἀλλὰ τούτους (δεικνύων τοὺς φίλους του) διατί νὰ τοὺς φονεύσετε, ἐν ᾧ δὲν σᾶς ἀδίκησαν τίποτε; " Ἐπειδὴ δὲ τινες ἀπήντησαν " διότι εἶναι ἐδικοί σου φίλοι. " ὁ Φωκίων ἀπομικρυνθεὶς ἠσύχασεν· ὁ δὲ ἄγνω- νίδης ἀνέγνω ψήφισμα, τὸ ὁποῖον εἶχε προετοιμασμένον, καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ θανατωθῇ ὁ Φωκίων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, εἰάν ἤθελον καταδικασθῇ παρὰ τῆς Συνελεύσεως ὡς ἔνοχοι.

Ἄλλ' εἰς πόσον βαθμὸν ἐξασχρηιώσεως κατα- τοῦν οἱ ἄνθρωποι! Τινὲς ἐπρότειναν ὅτι πρέπει νὰ στρεβλώσωσι πρότερον τὸν Φωκίωνα, καὶ οὕτω νὰ τὸν θανατώσωσι· καὶ διέταττον ἤδη νὰ φέρωσι τὸν τροχόν, καὶ νὰ καλέσωσι τοὺς ὑπηρέτας, καὶ ἤθελον προβῆ, ἂν οἱ ἴδιοι ἐχθροὶ τοῦ Φωκίωνος, οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ Μακεδόνες, δὲν ἔδειχναν ἀυσαρδέσκειαν. Τοῦτο ἔκαμε καὶ τὸν Ἀγωνίδην νὰ μὴν παραδεχθῇ τὴν πρότασιν τῆς βασιλείσεως. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν θάνατος, καὶ οἱ πλείότεροι ἐπέφερον τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον, βάλλοντες στεφάνους εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. Ὅποῖον ἀχαριστίας παράδειγμα!

Μεταφερόμενος ὁ Φωκίων εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἐδείκνυεν εἰς τὸ πρόσωπόν του τὴν αὐτὴν ἀπάθειαν καὶ μεγαλαφυχίαν, ὡς καὶ ὅταν ἐπανήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν του διωρισμένος στρατηγός, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ ἀκαλουθοῦντες τὸν ἐκακολογοῦσαν· εἰς μά- λιστα τὸν ἔκτυπεν εἰς τὸ πρόσωπον· καὶ τότε ὁ

Φωκίων, γυρίσας τὸ πρόσωπόν του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας: “ Δὲν φροντίζετε (εἶπε) νὰ παύσετε αὐτὸν τοῦ νὰ ἀσχημονῇ; ” Ἐν ᾧ δὲ οἱ συμπολιταὶ του ἐπολιτεύθησαν οὕτω πρὸς αὐτὸν, αὐτὸς, ὄχι μόνον δὲν ἐξήγησεν οὐδεμίαν κατ’ αὐτῶν δυσαρτέσκειαν, ἀλλ’ ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τινος τῶν φίλων του, ἂν παραγγέλη τίποτε διὰ τὸν υἱὸν του: “ Μάλιστα (εἶπεν ὁ Φωκίων) τοῦ δίδω τὴν παραγγελίαν νὰ μὴ μνησικακήσῃ εἰς τὰς Ἀθηναίους.”

Ἐν ᾧ δὲ ἐμελλε νὰ πῆ τὸ κώνειον, εἰς τῶν στενωτέρων φίλων του, ὁ Νικοκλῆς, τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ τοῦ συγχωρήσῃ τὸ νὰ πῆ αὐτὸς πρότερον: “ Βαρὺ καὶ λυπηρὸν εἶναι εἰς ἐμὲ τὸ ζήτημά σου (εἶπεν ὁ Φωκίων) ἐπειδὴ ὅμως οὐδεμίαν χάριν σοῦ ἠρνήθη κατ’ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς μου, οὐδὲ ταύτην δύναμαι νὰ σοῦ ἀρνηθῶ. ” Ἀλλ’ ὅταν ἦλθε τέλος καὶ ἡ σειρά τοῦ Φωκίωνα, ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐπιοῦν πρὸ αὐτοῦ, δὲν ἔμεινε πλέον ἄλλο φάρμακον ἀρκετὸν διὰ τὸν Φωκίωνα: ὁ δὲ ὑπέρτης τῆ δημοσίᾳ δὲν ἠθέλε νὰ δώσῃ ἄλλο, εἰάν δὲν ἠθέλε πληρωθῆ. Ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυνε τὸ πρᾶγμα, ὁ Φωκίων καλέσας ἕνα τῶν φίλων του, τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ δώσῃ τὰ χρήματα, λέγων ὅτι οὐδὲ ν’ ἀποθάνῃ τις ἄνευ πληρωμῆς εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι δυνατὸν.

Διὰ τὴν συμπληρωθῆ δὲ ἡ πρὸς τὸν Φωκίωνα ἀχαριστία τῶν Ἀθηναίων, ἀπεφασίσθη νὰ ἐξορισθῆ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὥστε τὸ σῶμά του μετεκομίσθη πέραν τῆς Ἐλευσίως, καὶ τὸ ἔκαψαν

λαβόντες πῦρ ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς Μεγαρικῆς. Μία δὲ γυνὴ ἀπὸ τὰ Μέγαρα, ἔλαβε τὰ ὄσῳ αὐτοῦ καὶ τὰ ἐφύλαξεν εἰπούσα, ὅτι θέλουσιν ἀποδοθῆ ταῦτα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅταν φρονιμεύσωσι. Καὶ πραγματικῶς μετ’ ὀλίγον καιρὸν ἐγνώρισαν ὁποῖον δίκαιον καὶ συνετὸν ἄνδρα ἀπόλεσαν, καὶ τοὺς μὲν ἐχθροὺς αὐτοῦ κατεδίκασαν εἰς θάνατον, τὰ δὲ ὄσῳ μετεκόμισαν καὶ ἔθαψαν μετὰ δημοσία ἔξοδα, καὶ τοῦ ἀνήγειραν καὶ ἀνδριάντα.

ΑΡΜΑΤΩΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΑΙ.

“ Ὅσον ἀσήμαντα ἠδύναντο νὰ θεωρῶνται τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἐσήμαινον αἱ δύο αὐταὶ ὀνομασίαι, τόσον ἐνδοξὰ τὰ κατέστησεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, διὰ τὸ μέγα μέρος, τὸ ὁποῖον εἰς αὐτὴν ἔλαβον. Τίς δὲν γνωρίζει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ προσοχὴ ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺτους ἐπροσηλώθη; Τίς δὲν γνωρίζει πόσον οὗτοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνάς μας; Δὲν εἶναι δὲ ἴσως τολμηρὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἂν ἡ θεία Πρόνοια δὲν ἠθέλε διατηρήσει ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλέον τρομερᾶς δουλείας τοιοῦτον σύστημα ὀπλοφόρων, ἴσως ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐλευθερίαν μας.

Ἄς ἀνακαλέσῃ ἕκαστος εἰς τὴν μνήμην του τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἄς ἐνθυμηθῆ, ὅτι ὅσοι ὑπῆρξαν εἰς τὰ σώματα τῶν ἀρματω-

λῶν καὶ Κλεπτῶν ἐχορησίμευσαν ὡς ζύμη τρόπον
τινὰ εἰς τοὺς χωρικοὺς, διὰ τὰ ἐμπνεύσωσι τόλ-
μην εἰς αὐτοὺς, καὶ τὰ τοὺς ἐκθέσωσιν εἰς τοὺς
κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνας. Ὡς καὶ εἰς τὴν Πε-
λοπόννησον, ὅπου τὸ σύστημα τῶν ἀρματωλῶν
δὲν εἶχεν ἐπὶ τοσοῦτον προαχθῆ, τὸ ὄνομα τοῦ
Κολοκοτρώνου, τῶν Πετμεζαίων κτλ. ὑπῆρξεν
αἰτία θάρρους εἰς τοὺς ἀπείρους ἔτι τοῦ πολέ-
μου χωρικοὺς. Εἶναι ἀληθές ὅτι καὶ πολλοὶ τῶν
προκρίτων, ὡς ὁ Ζαήμης, ὁ Λόντος καὶ ἄλλοι,
κινούμενοι ἀπὸ εὐγενὲς πατριωτισμοῦ καὶ ἐλευ-
θερίας αἴσθημα, ἐνηγκαλίσθησαν τὰ ὄπλα, ἀλ-
λὰ, διὰ τὰ ἐμπνεύσωσι θάρρος εἰς τοὺς ὁποίους
ὠδήγουν εἰς τὰς μάχας χωρικοὺς, ἠναγκάστη-
σαν τὰ μισθώσωσιν εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν
ὑπηρεσίαν Ἑλλήνας, γυμνασθέντας ἄλλοτε εἰς
τὰ σώματα τῶν ἀρματωλῶν.

Ἀναγνωρίζοντες λοιπὸν τοὺς ἀρματωλοὺς ὡς
συνεργήσαντας κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀπό-
κτησιν τῆς ἐλευθερίας, εἶναι δίκαιον τὰ ῥίψωμεν
ἐν βλέμμα, διὰ τὰ ἐξετάσωμεν τὴν πρώτην τοῦ
συστήματος τούτου καταγωγὴν, καὶ τὰ διατινί-
σωμεν τρόπον τινὰ τὴν μνήμην αὐτῶν, ἀφοῦ δὲν
ὑπάρχει πλέον τὸ σύστημα, ἀναφανέντος τοῦ
ἔθνους μὲ νέαν μορφήν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν,
ἣτις κατέστρεψεν ὁμοῦ μὲ ἄλλα καὶ αὐτὸ τὸ προ-
νόμιον.

Δὲν εἶναι γνωστὸν πότε τὸ σύστημα τῶν ἀρ-
ματωλῶν ἔλαβε τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀρχὴν· φαί-

νέται ὅμως ὅτι τὸ παρήγαγε καὶ τὸ ἐμόρφωσεν
ἡ ἀνάγκη καὶ αἱ περιστάσεις. Ὅταν οἱ Ὀθωμα-
νοὶ κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετέφερον ἀ-
ποικίας Ἀσιασίων (Κονιάρους) εἰς τὰς πεδιάδας
αὐτῆς, ὅσοι Ἕλληνες, διαφυγόντες τὴν αἰχμα-
λωσίαν καὶ τὴν ὀθωμανικὴν μάχαιραν, δὲν ὑπέ-
φερον, ἢ ἐφοβοῦντο τὴν συνοίκησιν τῶν Ὀθω-
μανῶν, κατέφυγον εἰς τὰ ὄρεινὰ χωρία, καὶ ἐσυσ-
σωρεύθησαν εἰς αὐτὰ διὰ τὴν ἀποφύγωσι τὴν δου-
λείαν, ἢ τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς. Οἱ Τούρκοι,
εἴτε διότι δὲν ἔβλεπον μεγάλας ὠφελείας εἰς τὴν
καταστροφὴν τῶν ὄρειων, διότι οὔτε πλούτη,
οὔτε γαίας εὐφόρους ἐπρόκειτο τὴν ἀποκτήσωσιν,
εἴτε διότι ἀπέτυχον εἰς τὰς πρώτας ἀποτείρας
των, ἐστοχάσθησαν ὅτι ἦτον συμφερότερον τὰ
συμβιβασθῶσι μὲ τὰς ὄρεινὰς ἐπαρχίας, παρὰ
τὰ ἔχωσιν ἐκτεθειμένας τὰς ἀποικίας των εἰς
ἐπιδρομὰς συνεχεῖς ἐκ μέρους αὐτῶν, καὶ εἰς
ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν ὄχι μόνον δὲν ἐστερεώ-
θησαν ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἶχον καὶ
ἄλλους πολλοὺς καὶ δυνατοὺς ἐχθροὺς διὰ τὰ
ἀντικρούσωσιν. Ὅλοι λοιπὸν αἱ κοινότητες καὶ ἐπαρχίαι, αἱ
κείμεναι εἰς τὰ ὄρη, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ὀθω-
μάνους μὲ συνθήκας τὰ δίδωσι κατ' ἀποκοπὴν
ῥοισμένον φόρον, καὶ διετήρησαν τὰ ἀρχαῖα
ἦθη αὐτῶν καὶ ἔθιμα, καὶ τὰ διοικῶνται καθ' ἐαν-
τοὺς, ἔχοντες μόνον ἓνα ἀπεσταλμένον τῆς ἐξου-
σίας, ὡς ἐκτελεστήν. Αἱ συνθήκαι αὐταὶ ἦσαν

κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον διαφέρουσαι ἀλλή-
λων, ἀλλ' ἡ βᾶσις πάντοτε σχεδὸν ὑπῆρχεν ἢ
αὐτῇ.

Εἰς τοιαύτας ἐποχὰς πολέμων καὶ ἀνωμαλιῶν
αἱ ἀδικίαι, ἀρπαγαί, παραβιάσεις, καταπίσεις
παντὸς εἴδους, εἰς τὰ μέρη μάλιστα, ὅπου ἀπε-
κατεστάθησαν στερεῶς Ὀθωμανοὶ ἄποικοι, ἦσαν
συνεχεῖς καὶ ἀπαραίτητοι. Ὅσοι λοιπὸν ἠθελον
νὰ τὰς ἀποφύγωσιν, ἢ ὅσοι ὑπέκλυτον εἰς αὐ-
τὰς, ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰ
ὄπλα, διὰ νὰ προφυλαχθῶσι καὶ οὕτω κατὰ
πρῶτον πρέπει νὰ ἐσχηματίσθωσιν τὰ κλέπτικα
σώματα.

Τὰ σώματα ταῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρη-
θῶσιν, εἰμὴ εἰς τὰς ὄρεινὰς ἐπιρχίας. Καὶ κα-
τ' ἀρχὰς μὲν ἐγύμνοναν καὶ ἐφόνευον κατὰ τὰς
ὁδοὺς μόνον Ὀθωμανοὺς, ἢ καταβαίνοντα εἰς
τὰς παρ' Ὀθωμανῶν κατοικουμένας πόλεις εἰς
τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν, καὶ ἐνίοτε καὶ εἰς
τὰς πεδιάδας, ἐγύμνοναν καὶ ἐλήστευον· ἀλλὰ
βεβαίως δὲν διέμειναν πάντοτε εἰς τὰ ὄρια τοῦ
νὰ ἐκδικηθῶσι καὶ νὰ βλάψωσι μόνον Ὀθωμα-
νοὺς· ἔβλαψαν καὶ τοὺς κατοίκους τῶν ἰδίων
χωρίων, ὅπου διεσώζοντο· ἀλλὰ κἀνὲν σύστημα,
ὄχι ληστρικὸν, ὅποιον ἦτο τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα,
συγκείμενα ἀπὸ ἄλλων ἠθῶν καὶ ἀνατροφῆς ἀν-
θρώπων, δὲν εἶναι σχεδὸν παράδειγμα νὰ μὴν
ἐξέπεσεν εἰς ἄτοπα.

Τὴν ληστείαν ταύτην πρέπει βεβαίως νὰ ἐξή-

τησεν ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία νὰ τὴν καταστρέψῃ.
Ἄλλ' οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν ἐπαρχιῶν, βλέπον-
τες ἀφ' ἐνός, ὅτι τὰ διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς λη-
στείας μέτρα ἦσαν πλέον ἐπιζήμια εἰς αὐτοὺς,
παρὰ τὰ κακὰ τῆς ἰδίας ληστείας, μὴ ἐπιθυμοῦν-
τες ἀφ' ἑτέρου νὰ βλέπωσι συνεχῶς Τουρκικὰ
στρατεύματα εἰς τὰς οἰκίας των, τὰ ὁποῖα, ἐν ᾧ
δὲν ἦσαν ἄξια διὰ καταδίωξιν ληστῶν, εἰς μέρη
μάλιστα δύσβατα καὶ ὄρεινὰ, ἐπεβάρυνον τοὺς
κατοίκους μὲ καταπίσεις καὶ ἄλλα κάκουργήμα-
τα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο εὐκόλως νὰ εὔρω-
σι δίκαιον, ἐπροτίμησαν νὰ ἐνεργήσωσι τὴν κα-
ταδίωξιν οἱ ἴδιοι, καὶ ἐσύστησαν τὸ σῶμα τῶν
ἀρματωλῶν, εἰς τὸ ὅποιον συγκατέταττον πολ-
λάκις καὶ τοὺς ἰδίους κλέπτας, ἐπικαλούμενοι
τὴν ἀμνηστειάν αὐτῶν ἐκ μέρους τῆς Ὀθωμανι-
κῆς ἐξουσίας. Τοῦτο ἐπέφερεν ἀκολούθως, ὥστε
τὰ αὐτὰ πρόσωπα νὰ ἦναι πότε μὲν ἀρματωλοί,
πότε δὲ κλέπται· διότι καταδιωκόμενοι ἀπὸ τὴν
ἐξουσίαν, ἐγίνοντο κλέπται, ἀμνηστευόμενοι, ἢ
προσκυνοῦντες, ὡς τότε ἐλέγετο, ἐγίνοντο ἀρμα-
τωλοὶ καὶ ἐκ τούτου προκύπτει ἡ μεγίστη σχέσις
μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὀνομασιῶν.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ σύστημα τῶν ἀρματω-
λῶν ἐξηλασθή καὶ εἰς ἐπαρχίας, ὅπου κατ' ἀρ-
χὰς δὲν ἦτο, καὶ ἔλαβε τὸσαύτην ἀύξισιν καὶ
πρόδοτον, ὥστε ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ἀφοῦ μά-
λιστα ἀποκατεστάθη καλῶς εἰς τὸν τόπον, ἔλα-
βε πολλάκις τὴν ιδέαν τοῦ νὰ τὸ καταστρέψῃ

διὸ καὶ ἐσύστησε πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἰδιαιτέραν στρατιωτικὴν ἀρχὴν διὰ τὴν φύλαξιν τῶν διόδων (δερβενίων), τῆς ὑποίας τὸν ἀνώτατον ἀρχηγὸν ὠνόμασεν ἔφορον τῶν διόδων (ναζίρον τῶν Δερβενίων) τοὺς δὲ κατ' ἐπαρχίαν ἀποσπασμάταρχας Δερβεναγάδας. Μεταξὺ τῶν σωματίων τούτων καὶ τῶν κλεπτῶν, συνέβησαν πολλόταται μάχαι, καὶ τινες μάλιστα ὑπῆρξαν σημαντικαί, καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς ἕλη δημῶδων τραγυδιῶν, ὡς τὸ τοῦ Μπουκουβάλα καὶ ἄλλων.

Τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων ἐθεωρήθη ἀναγκαία κατ' ἐκείνας τὰς ἐποχάς· ἔπρεπε γὰρ ὑπάρχωσι Κλέπται, διὰ τὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄρματωλοί. Ἐπρεπε γὰρ ὑπάρχωσι καὶ ἄρματωλοὶ καὶ Κλέπται, διὰ τὰ ὑπάρχη ὀψωσοῦν πολιτικὴ δύναμις εἰς τοὺς χριστιανοὺς, καὶ φόβητρον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, διὰ τὰ μὴν ἐξαλειφθῆ καὶ ἡ ὀλίγησκά, ἂν ὄχι ἐλευθερίας, τοῦλάχιστου ἀνέσεως, ἥτις ἐπεκράτει εἰς τὰ ὄρη, ἐν ᾗ ἐξέλιπεν ἀπὸ τὰς πεδιάδας, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ οἱ Ὀθωμανοὶ ἀποικοί.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ καλὸν τοῦτο οἱ κάτοικοι τῶν ὄρειων ἐπαρχῶν τὸ ἐπλήρουσιν πολὺ ἀκριθά· διότι ἡ ληστεία πολλάκις ἔγεινεν αἰτία γὰρ ἐρημώσσει χωρία ὀλόκληρα, γὰρ διακοπῶσιν αἱ συγκοινωνίαι, γὰρ δυσκολευθῆ τὸ ἐμπόριον κτλ· ἀλλ' ἀποβλέποντες ἀφ' ἐνὸς εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον προπαρεσκευάζετο τρόπου τινὰ αὐτὸ τὸ σύστημα, καὶ συλλογιζόμενοι ἀφ' ἑτέρου, ὅτι

τοιαύτη δυστυχῶς εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὡς πάντοτε σχεδὸν γὰρ ἐκπίπτει εἰς ὑπερβολὰς, πρέπει γὰρ συγχωρήσωμεν τὰς παρεκτροπὰς ταύτας (ἂν ἢ προσάπτει ὄχι μικρὰν κηλίδα εἰς τοῦτο τὸ σύστημα) ἀποβλέποντες εἰς ἐκείνους, ἐκ τῶν ἄρματωλῶν, ὅσοι συνέλαβον γενικωτέρας ἰδέας περὶ ἐθνικῆς ἐλευθερίας, ὡς τοὺς Ἀνδρούτζους, τῆς Μπλαχάδας καὶ ἄλλους πολλοὺς, καὶ συλλογιζόμενοι ὅτι πολλαὶ πράξεις ἦσαν ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν περιστάσεων. Πρὸ πάντων δὲ διὰ τὸ σημαντικὸν μέρος, τὸ ὁποῖον ἔλαβον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας μας.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ.

Εἰς πᾶσαν πολιτικὴν ἐταιρείαν συμβαίνει ὥστε μία μὲν μερὶς ἀνθρώπων, καὶ τοὶ εὐχαρίστως καὶ ἀπαραεῖδαστως παραδεχθεῖσα τὰ μυστήρια αὐτῆς, γὰρ τὰ προδίδῃ μὲ σκοπὸν ἰδίας ὠφελείας, ἑτέρα δὲ, καὶ τοὶ ἐμφαίνουσα μέγαν καὶ διάπυρον ζῆλον πρὸ τοῦ κινδύνου, ἐπελθόντος ὅμως τούτου, ἀρνεῖται πᾶσαν συμμετοχὴν, καὶ ἐγκαταλιμπάνει εἰς τὴν τύχην των τοὺς πάσχοντάς, ἢ κινδυνεύοντάς συνεταιίρους· ἑτέρα δὲ, ἰδοῦσα ἐπερχόμενον τὸν κίνδυνον, ἂν ἢ μακρὰν ἐτι ὄντα, ἀπεσύρεται, χωρὶς γὰρ τολμήσῃ γὰρ ἀντισταθῆ εἰς αὐτόν. Μόνον λοιπὸν μικρὸς ἀριθμὸς συνεταιίρων μένει, οἵτινες πιστοὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις των, προβαίνουσιν εἰς τὴν ὁδὸν

τοῦ καθήκοντος χωρὶς νὰ ταραχθῶσιν ἀπὸ τὰ παρυσιαζόμενα προσκόμματα, καὶ χωρὶς νὰ τρομάξωσι τοὺς ἐπιφερομένους κινδύνους, καὶ προσφέρουσι τὴν συνδρομὴν των εἰς τὰς δεινότερας περιστάσεις τῶν συναδελφῶν των, καὶ φίλων των.

Τοιοῦτόν τι συνέβη ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν συνουσίαν, τὴν ὁποίαν συνέστησεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπὸ τοὺς δώδεκα αὐτοῦ ἀποστόλους. Ὁ Ἰούδας ἐπρομελέτησε νὰ προδώσῃ τὸν Ἰησοῦν διὰ τριάκοντα ἀργύρια, καὶ ἐξετετέλεσε τὴν προδοσίαν διὰ τὸν ἰδιοτελῆ τοῦτον σκοπὸν, παραδώσας τὸν Ἰησοῦν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐξουσίας. Ὅταν ὁ Ἰησοῦς προέλεγεν εἰς τοὺς ἀποστόλους τὸν κίνδυνον, εἰς ὃν ἔμελλον νὰ ἐκτεθῶσιν καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὁ Πέτρος ἐβεβαίωσε μὲ πολλὴν τόλμην αὐτὸν, ὅτι αὐτὸς θέλει συναποθάνει μετ' αὐτοῦ. «Καὶ εἰ πάντες ἀρνήσονται, ἐγὼ σὺν σοὶ ἀποθανοῦμαι.» Ἄλλ' ὅταν εἰσελθὼν μετὰ τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως, εἶδε τὰ βασανιστήρια καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ Ἰησοῦ, ἐρωτώμενος παρὰ τῶν ὑπηρετῶν τῆς ἐξουσίας ἐὰν δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ὄπαδους τοῦ Ναζωραίου, ἠρνήθη, εἰπὼν «Ὅκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.» Οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι δὲν ἐτόλμησαν ὀλοτελῶς νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν Ἰησοῦν, ὅταν συνελθόντες μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων οἱ ὑπῆρται τῆς ἐξουσίας τὸν συνέλαβον, ἀλλ' ἐκρύβησαν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν, μόνος δὲ ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ ὁ Ἰωάννης παρευρέθη καθ' ὅλα τὰ πάθη τοῦ διδασκάλου του, ὡς καὶ εἰς τὴν σταύρωσιν αὐτοῦ ὅτε

ἔδωκε τὸ τελευταῖον δεῖγμα πρὸς τὰ τὴν Ἰησοῦν ἀφοσιώσεως, παραδεχθεὶς τὴν τελευταίαν παραγγελίαν αὐτοῦ, τὸ νὰ δεχθῆ τὴν μητέρα τε εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ νὰ προσφερθῆ ὡς ἄλλος υἱὸς πρὸς αὐτήν. Ἐκ τῶν ἀποστόλων, ὅσοι δὲν ἔδωκαν ῥητὴν ὑπόσχεσιν νὰ παρακολουθήσωσι τὸν Ἰησοῦν εἰς τοὺς κινδύνους του, ἐὰν, ἐπελθόντος τῶ κινδύνου, ἀπεμακρύνθησαν, δύναται νὰ θεωρηθῶσι συγγνώμης ἄξιοι, διότι ἐνέδωκαν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. ὁ Πέτρος, μὴ ἐκπληρώσας τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν, νὰ τὸν παρακολουθήσῃ καὶ νὰ συναποθάνῃ μετ' αὐτοῦ, ἔλειπεν ἀπὸ οὐσιῶδες καθήκον, ἀλλὰ καὶ οὗτος κατέστη συγγνώμης ἄξιος, ἀφοῦ ἀνεγνώρισε τὸ ἁμάρτημά του, μετενόησεν εἰλικρινῶς, καὶ ἔκλαυσε πικρῶς δι' αὐτό. «καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς.» Ὁ Ἰούδας ὅμως, ὅστις ἐπρομελέτησε τὴν προδοσίαν τοῦ διδασκάλου του διὰ ἰδιοτελῆ σκοπὸν, ὅστις ἐξετέλεσε τὴν προδοσίαν διὰ τὰ τριάκοντα ἀργύρια, καὶ ὅστις ἀντὶ νὰ μετανοήσῃ εἰλικρινῶς καὶ νὰ κλαύσῃ πικρῶς, ὡς ὁ Πέτρος, ἐπέμεινεν εἰς τὸ ἐγκλημα, ἀπήλαυσε τὴν ἀγχόνην ὡς ποιὴν ἄξιαν τῶν ὅσα ἔπραξε. Μόνος λοιπὸν ὁ Ἰωάννης ἐξεπλήρωσεν ἀκριβῶς τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν, καὶ μόνος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα ἀκλονήτου σταθερότητος, ἐντελοῦς ἀφοσιώσεως, καὶ βεβαιότερας φιλικῆς προσηλώσεως διὰ ταῦτα θέλομεν προτάξαι τὸν βίον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦς τῶν ἄλλων ἀποστόλων.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ἦτον υἱὸς τοῦ Ζεβεδαίου καὶ μετῆρχετο τὸ ἔργον τοῦ ἀλιέως (ψαρά) ὁμοῦ μετὸν ἀδελφόν του Ἰάκωβον, ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν συνοδίαν του. Τόσον δὲ προσηλώθη εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τόσον διέμεινε μετ' ἐπιμονῆς εἰς αὐτήν, ὥστε ποτὲ δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του, οὔτε κατὰ τὴν δεινότεραν ἐποχὴν, ὅτε τὸν συνέλαβον ὡς κακοῦργον, καὶ ὅτε ὁ ἴδιος Πέτρος, ὅστις ῥητῶς ἐβέβαιώσεν, ὅτι δὲν θέλει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἤρνήθη καὶ τὸν ἐγκατέλειπεν, οὔτε εἰς τὴν στιγμὴν τῆς καταδίκης του, ὡς καὶ τῆς σταυρώσεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦτον ἦτο μεγίστη, καὶ ὅτε εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, εἶδε τὴν μητέρα του ἰσταμένην πλησίον τοῦ σταυροῦ καὶ δακρύνουσαν, καὶ τὸν Ἰωάννην παρευρισκόμενον πλησίον, ἐσύστησε τὴν μητέρα του εἰς τὴν φροντίδα τοῦ μαθητοῦ του, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· "Ἴδοὺ ἡ μήτηρ σου." καὶ πρὸς τὴν μητέρα του· "Ἴδοὺ ὁ υἱός σου." Ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς στιγμῆς παρέλαθεν εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ Ἰωάννης τὴν μητέρα τοῦ Ἰησοῦ.

Ὅταν οἱ ἀπόστολοι συνελθόντες ἀπεφάσισαν νὰ διαμερισθῶσιν εἰς τὴν οἰκουμένην, διὰ νὰ κηρύξωσι τὸ εὐαγγέλιον, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅπου εἰσήγαγε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, καὶ ἰπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀρχιερεὺς· ἀλλ' οἱ ἱερεῖς τῆς εἰδωλολατρείας, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα κατεστρέφοντο διὰ τῆς νέας ἀπλῆς καὶ φι-

λανθρώπου διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ, διήγειρον τὸν λαόν, ὅστις πάντοτε γίνεται ὄργανον τῶν δολίων, καὶ παρασύρεται ἐναντίον καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων εὐεργετῶν του (α). καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐξορίσωσι τὸν Ἅγιον Ἰωάννην εἰς Πάτμον. Μὴ ἔχοντες δὲ οὐδεμίαν αἰτίαν κατηγορίας νὰ προτείνωσι κατ' αὐτοῦ, τὸν διέβαλον ὡς μάγον, διαβολῆ, εἰς τὴν ὁποίαν πάντοτε κατέφυγον οἱ μισοῦντες καὶ φθονοῦντες τὴν ἀρετὴν καὶ ἱκανότητα, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ δὲν δύνανται νὰ φθάσωσιν. Ἀλλὰ καὶ εἰς Πάτμον ὁ Ἅγιος Ἰωάννης εἰσήγαγε τὴν χριστιανικὴν πίστιν, καταστρέφας καὶ ἀποδείξας ψευδεῖς καὶ ἀνυπάρκτους τὰς ἐπικρατούσας περὶ μαγείων ἰδέας τοῦ λαοῦ.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης συνέγραψεν ἐν τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων, τρεῖς ἐπιστολάς καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν.

(α) Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ κυριωτέρως ἀπέβλεπε τὴν ἀφέλειαν τοῦ λαοῦ· διότι ἐθεώρει τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ὅμοιον καὶ ἴσον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἐταπεινώσε δὲ τὸν πλούσιον καὶ μέγαν, ὥστε νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν μετὸν ἐνδεῆ καὶ μικρὸν, καὶ νὰ θεωρῆ ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ ἀδικρίτως ἅπαντας τοὺς παραδεχομένους τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ· καὶ μ' ὅλα ταῦτα τὸν ἀπόστολον τοιούτων διδασκαλιῶν κοινωφελῶν ὁ λαὸς τὸν ἐξώρισε, χωρὶς νὰ συλλογισθῆ, ὅτι πράττει ἐναντίον τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων.

ΒΡΥΚΟΛΑΚΚΑΣ

Κατά τινα περιοδείαν ἔφθασα πολὺ ἀργὰ εἰς τὸ χωρίον . . . καὶ μὴ ὑπάρχοντος ξενοδοχείου διευθύνθη εἰς τὸν πάρεδρον διὰ νὰ μοῦ χορηγήσῃ ἐν κατάλυμα. Ὁ πάρεδρος συμπεραίνων ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἡμῶν, ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἴμεθα ἀνθρώποι νὰ δώσωμεν βάρος εἰς ὄντινα ἤθελε μᾶς δεχθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὅτι ἠδύνατο νὰ λάβῃ ὠφέλειαν παρ' ἡμῶν, μᾶς ἐπρότεινε νὰ μεινωμεν εἰς τὴν κατοικίαν του, διὰ νὰ περάσῃ τὴν ἀράδα του εἰς τὰ καταλύματα μὲ ἡμᾶς, παρὰ μὲ τοὺς μεταδατικούς, τοὺς καταδιώκοντας τοὺς ληστές.

Γνωρίζοντες ὅτι δὲν ὑπῆρχε ξενοδοχεῖον, εἴχομεν προμηθευθῆ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τροφήμα, μ' ὅλα ταῦτα ἐφιλοτιμῆθη καὶ ὁ πάρεδρος νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ περάσωμεν καλῶς ἐκείνην τὴν νύκτα.

Ἐσπερον ἀπὸ διαφόρους ὀμιλίας μετὰ τὸ δεῖπνον, Ἐὰν (μᾶς λέγει ὁ πάρεδρος) δὲν ἐδιόξεσθε νὰ ἀναχωρήσετε πολλὰ πρωτὶ, ἠθέλετε ἰδεῖ ἐν πολλὰ περίεργον θέαμα. Πρὸ ἐξ μηνῶν ἀπέθανεν εἰς τὸ χωρίον μας εἰς ἐκ τῶν κατοίκων, ὅστις, φαίνεται, δὲν ἦτο τόσο καλῆς διαγωγῆς, καὶ ἐβρουκολάκκισε, καὶ αὔριον ἔχομεν σκοπὸν νὰ τὸν ξεχώσωμεν διὰ νὰ τὸν καύσωμεν.

— Καὶ πόθεν γνωρίζετε ὅτι ἐβρουκολάκκισεν; (εἶπον ἐγὼ).

— Βλέπομεν (λέγει) κάθε ἐσπέραν ὅτι ἐξέρχε-

ται ἀπὸ τὸ μνημα αὐτοῦ μία φωτιὰ, ἡ ὅποια πηγαινεὶ πότε πρὸς τὸ ἐν μέρος, καὶ πότε πρὸς τὸ ἄλλο. Εἰσεῖς δὲν τὰ πιστεύετε αὐτά; ἀλλ' ἡμεῖς, οἱ ἅπασι τὰ εἶδαμεν μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια μας, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀμφισβάλλωμεν. Πρὸ δύο ἐτῶν ἠκολούθησεν ἐν ὁμοίον περιστατικόν. Ἐβρουκολάκκισεν ἓνας χωριανός μας, ἐφαίνετο φωτιὰ εἰς τὸ μνημά του, καὶ πολλάκις ἐπῆγαινε εἰς τὴν οἰκίαν του, ἔκαμνε κτύπους, ἀνακάτογε τὰ πράγματα, καὶ ἡ δυστυχισμένη γυνή του ἐκινδύνευε νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὸν φόβον της, διότι δὲν ἐτόλμα νὰ ὑπάγῃ οὐδὲ κανεῖς τῶν γειτόνων της εἰς συνουσίαν αὐτῆς. Ἄμα δὲ ἐνύκτοεν ὅλοι εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ κλείωμεν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρά μας, καὶ νὰ φυλάττωμεν καλὰ διὰ νὰ μὴν ἔλθῃ ὁ Βρουκόλακκας καὶ εἰς τὰς ἐδικὰς μας οἰκίας. Τέλος πάντων μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωμεν τὴν δυστυχισμένην ταύτην ζῶην, ἀπεφασίσαμεν καὶ ἀνοίξαμεν τὸν τάφον, καὶ τί εὐρίσκομεν; ὄλον ἀκέραιον, ὅπως τὸν ἐβάλαμεν, καὶ μάλιστα ἐπάχυνε περισσότερο καὶ ἐξετρυφείαμε. Ὅλοι ἀπαρήσαμεν ὅταν τὸν εἶδαμεν. Τότε μᾶς λέγει ὁ ἐφημέριός μας νὰ φέρωμεν ἓνα λωστὸν, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔφεραν, " Λάβετε (λέγει) εἰς ἀπὸ σᾶς τὸν λωστὸν, καὶ κρατῶν αὐτὸν μὲ τὰς δύο χεῖρας νὰ κτυπήσῃ μ' ὅλας τὰς δυνάμεις του τὸ σῶμα ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν, ὥστε νὰ περάσῃ ὁ λωστὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος " κανεῖς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν ἐκινήθη διὰ νὰ πάσῃ τὸν λωστὸν, καὶ νὰ κάμῃ αὐτὴν τὴν ἐργασίαν.

Τότε ὁ ἐφημέριος ἀποτεινόμενος εἰς ἓνα νέον εὐρωστον καὶ θεωρητικόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπέθετε μεγαλητέραν παρὰ τοὺς λοιποὺς τόλμην· “Μὴ φοβῆσαι, παιδί μου (λέγει)· εἶναι ἐντροπή ἀνθρώπος, ὡς ἐσύ, νὰ φοβῆσαι ἀπὸ ἓνα ἀποθαμμένον. Ἐπειτα δὲν ἤξεύρεις ὅτι σήμερον εἶναι σάββατον, καὶ κάμμιαν δύναμιν οὐδ' ἐξουσίαν ἔχει ὁ βρουκόλακκας νὰ κάμη κακόν;”

Ὁ νέος ἄλλο ἀπὸ ἐντροπήν, καὶ ἄλλο ἀπὸ σέβας πρὸς τὸν ἐφημέριον, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀντιτείνῃ, καὶ λαβὼν τὸν λωστὸν ἐστάθη ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ βρουκόλακκα, καὶ μὲ πολλήν δύναμιν ἐκτύπησεν εἰς τὴν καρδίαν· ἀλλὰ μὲ ποίαν φρίκην εἶδαμεν, ὅτι ὁ λωστὸς δὲν ἐμπήχθη εἰς τὸ σῶμα, καὶ ὁ βρουκόλακκας ἐσυμμαζώχθη ὡς νὰ ἦτον ζωντανός· τοῦτο ὡς νὰ ἔγεινε σήμερον τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη. Ἀμέσως ὁ λωστὸς ἔπεσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ χωριανοῦ μας, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ φύγωμεν ὅλοι, ἐὰν ὁ ἐφημέριος δὲν μᾶς ἐμψύχωνεν, ὅτι ὁ βρουκόλακκας τὸ σάββατον δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμη κακόν. Μᾶς διορίζει λοιπὸν καὶ φέρομεν ξύλα, καὶ ἀνάπτομεν φωτίαν ἐπάνω εἰς τὸν βρουκόλακκαν, καὶ μόλις εἰς τὸ διάστημα τριῶν ὥρῶν κατωρθώσαμεν νὰ τὸν καύσωμεν, καὶ ἀπ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἤν εἶδαμεν πλέον τίποτε εἰς τὸ χωρίον μας, ἕως οὗ ἐβρουκολάκκισεν ἄλλος, τὸν ὁποῖον αὖριον ἔχομεν σκοπὸν νὰ ξεχώσωμεν· ἀλλ' ἐσεῖς δὲν τὰ πιστεύετε τὰ τοιαῦτα.

— Καὶ πῶς; ἐσύ, Κύριε Πάρεδρε, τὰ πιστεύ-

εις ὅλα αὐτὰ, καὶ τὰ φοβεῖσαι; (τοῦ εἶπον).

— Μάλιστα (λέγει) τὰ πιστεύω, διότι τὰ εἶδα μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια μου.

— Ἡμπορῶ καὶ ἐγὼ νὰ βεβαιώσω ὅτι τὰ εἶδες (τοῦ εἶπον), ἀλλὰ δὲν εἶναι ὅποια σοῦ ἐφάνησαν, καὶ δὲν ἔχουν οὔτε τὴν ἐνεργειαν, οὔτε τὴν δύναμιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν τοὺς ἀποδίδεις.

— Ἐσεῖς ἤξεύρετε πολλὰ (λέγει ὁ πάρεδρος)· ἀλλ' ὅσα καὶ ἂν ἤξεύρετε, πῶς θὰ μὲ κάμετε νὰ πιστεύσω, ὅτι δὲν ὑπάρχει βρουκόλακκας, ἀφοῦ βλέπω τὴν φωτίαν εὐγαίνουσαν ἀπὸ τὸ μνήμα.;

— Ἡ φωτιά (τοῦ ἀποκρίναμαι) εἶναι φαινόμενον πραγματικόν· εὐγαίνει ἀπὸ τὰ μνήματα εἰς τὰ νεκροταφεῖα, φαίνεται εἰς πεδιάδας, ὅπου συνέβησαν μάχαι καὶ ἔπεσαν πολλοὶ φονευμένοι, εἰς τοὺς τόπους, ὅπου ἐκτελοῦνται αἱ καταδίκαι, καὶ θάπτονται πολλοὶ εἰς ἓνα τάφον, ἀκόμη φαίνεται καὶ εἰς τόπους βαλτώδεις· καὶ ἀπὸ τοιαῦτα φαινόμενα, πρὶν ἔτι ἐξηγηθῶσιν, ἐτρόμαξαν πολὺ τολμηρότεροι ἀπὸ ἡμᾶς ἄνθρωποι· διότι, ἐὰν ἐφευγον, ἠκολούθει ἡ φωτιά κατόπι των, ἐὰν ἐκινῶντο ἐναντίον της, ἐφευγεν αὐτή, χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὴν φθάσῃ. Λέγουσι ὅτι Κάρολος ὁ ἔννατος βασιλεὺς τῶν Γάλλων, κυνηγῶν ποτὲ μὲ πολλοὺς ἄλλους εἰς ἓν δάσος τῆς Νορμανδίας, εἶδεν ἐν φάντασμα πύρινον ὅλοι οἱ περὶ αὐτὸν ἐτρόμαξαν καὶ τὸν ἐγκατέλιπον μόνον, ἀλλ' αὐτὸς εὐγαζει τὸ ξίφος καὶ ἐφορμᾷ κατ' αὐτοῦ· τὸ πύρινον ὅμως φάντασμα ἔσπευγε καθ' ἑσὸν αὐτὸς τὸ ἐκυνήγα. Εἰς

ὁμως ἐκ τῶν περιφημοτέρων ἰατρῶν τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἐγνώριζε καλῆτερον τί ἦσαν αὐτὰ τὰ Φαινόμενα, ἔβαλε πολλὴν σπουδὴν νὰ συλλάβῃ ἐν ἀπὸ αὐτὰ τὰ Φαντάσματα, καὶ κατώρθωσε νὰ τὸ πλησιάσῃ, ὥστε νὰ τὸ ρίψῃ κατὰ γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γῆς δὲν εὗρεν ἄλλα τι, εἰ μὴ μόνον ὀλίγην ὕλην γλοιώδη (visqueuse).

— Ὁμολογῶ (εἶπεν ὁ πάρεδρος) ὅτι δὲν ἔχω οὔτε τὴν τόλμην τοῦ Καρόλου, οὔτε τὴν αὐθάδειαν τοῦ ἰατροῦ ἐγὼ, ἐὰν ἐτύχαινα εἰς ὁμοίαν περίπτωσιν, ἤθελα δώκει εἰς τὰ ποδάρια καὶ ἂν ἔβλεπα νὰ μὲ ἀκολουθῇ τὸ φάντασμα, ἤθελα λιγοθυμήσει ἀπὸ τὸν φόβον μου.

— Ἐὰν ὁμως βεβαιωθῆς (τοῦ εἶπον) ὅτι αὐτὸ εἶναι ἐν ἀπλόῳ Φαινόμενον τῆς φύσεως, τὸ ὁποῖον οὔτε κακόν, οὔτε καλόν δύναται νὰ κάμῃ, τότε δὲν θέλεις ἔχει πλέον τὸν αὐτὸν φόβον.

— Ἀλλὰ πῶς δὲ ἠμπορέσης νὰ μὲ πείσης; (λέγει ὁ πάρεδρος)

— Ἐξηγῶν τὰς αἰτίας τοῦ φαινομένου τούτου, (εἶπον ἐγὼ) καθ' ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν. Ἡ φωτία, τὴν ὁποίαν βλέπομεν, εἶναι φασφορικὴ ὕλη, τὴν ὁποίαν ὁ ἥλιος τὸ θέρει καὶ πρὸς τὸ φθινόπωρον τραβᾷ τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν σῆψιν τῶν πτωμάτων, καὶ ἀπὸ τοὺς βάλτους, καὶ ἡ ὁποία συμπυκνοῦται ἀπὸ τὴν ὁμοιογένειαν τῆς νυκτός, ἔχει δὲ τὴν ιδιότητα νὰ ἀνάπτῃ, εὐρισκομένη εἰς συνάφειαν μὲ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, καὶ αὕτη εἶναι ἡ φωτία τὴν ὁποίαν βλέπομεν.

Ἀλλὰ πῶς κινεῖται, πῶς κυνηγᾷ τοὺς φεύγοντας, καὶ πῶς φεύγει τοὺς κυνηγοῦντας αὐτήν; (λέγει ὁ πάρεδρος) — Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἤθελε θεωρηθῆ μία ιδιοτροπία παράξενος, ἔχει πολὺ εὐκολον τὴν ἐξήγησιν τοῦ. Τὸ Φαινόμενον τοῦτο λαμβάνει χώραν εἰς μεγίστην νηνεμίαν ὑσταταὶ δὲ εἰς τὸν ἀέρα, ὑψηλότερα τῆς γῆς· ἐὰν αὐρατὶς λεπτὴ φυσήσῃ, τὸ κινεῖ ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλο μέρος. Ὅταν δὲ τύχῃ πλησίον ἄνθρωπος, ὡς ὁ Κάρολος, ἐὰν μὲν θελήσῃ νὰ τὸ καταδιώξῃ, διευθυνόμενος πρὸς αὐτὸ, ὠθεῖ τὸν ἀέρα, καὶ ὁ ἀὴρ ὠθεῖ τὸ πύρινον φάντασμα, καὶ ὅσον πλείοτερον τὸ διώκει, τόσον βιαίτερα φεύγει. Ἐὰν δὲ φύγῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἀφίνει κενὸν τόπον, ἀφ' οἴου ἀνεχώρησαν, ὁ πλησίον ἀὴρ, οἴου ὑπάρχει καὶ τὸ φάντασμα, ἔρχεται νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ κενόν, καὶ ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖ ἡ φυγὴ, ἐξακολουθεῖ καὶ ἡ καταδίωξις τοῦ φαντάσματος, ὑπαρχούσης τῆς ἰδίας αἰτίας. Ἀμα δὲ σταθῇ ὁ φεύγων, παύει ἡ αἰτία τῆς κινήσεως τοῦ ἀέρος, καὶ στέκεται καὶ τὸ φάντασμα.

— Εἰς αὐτὰ (λέγει ὁ πάρεδρος) δὲν ἠξεύρω ἐγὼ νὰ σοῦ ἀπαντήσω, μὴ ὅλον ὅτι χωροῦν ὀλίγον εἰς τὸν νοῦν μου ποτὲ ὁμως δὲν θὰ τολμήσω νὰ κάμω τοιαύτην δοκιμὴν. Ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ὅτι ἦτο σχεδὸν ὡσαν ζωντανόν, καὶ ἐκινήθη, ὅταν τὸ ἐκτύπησαν μὲ τὸν λωστὸν, τί ἠμπορεῖς νὰ εἰπῆς;

— Ἐσεῖς (ἀπεκρίθη ἐγὼ) ἐπήγετε ἐκεῖ ὅλοι προκατειλημμένοι ἀπὸ φόβον, καὶ ποῖος δύναται νὰ

σᾶς πιστεύσῃ δι' ὅσα λέγετε ὅτι εἶδατε. Μ' ὅλον τοῦτο ἰδοῦ τί ἠμπορεῖ νὰ συμπεράνη τις. Ὁ νέος μὲ τὸν λωστὸν ἠμπορεῖ νὰ ἐφοβήθη, καὶ νὰ μὴν ἐκτύπησε δυνατά· ἠμπορεῖ τὸ σῶμα νὰ μὴν ἦτον ἀκόμη εἰς διάλυσιν, τὸ ὁποῖον πολλάκις συμβαίνει. Ὅτι δὲ ἐκινήθη, ὅταν ἐκτυπήθη, ἡ κίνησις αὕτη δὲν εἶναι ὡς κίνησις ζῶντος, ἀλλ' ὡς ἐγγίξεις καὶ ἐν ἀψυχον πρᾶγμα εἰς τὸ ἐν ἄκρον καὶ ἡ κίνησις φαίνεται εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον αὐτοῦ.

— Ἀλλὰ πῶς ἐξηγεῖται ἡ μετάβασις τοῦ βρουκόλακκα ἀπὸ τὴν μίαν οἰκίαν εἰς τὴν ἄλλην, οἱ κτύποι, τὸ ἀνακάτωμα τῶν πραγμάτων, τὸ λύσιμον τῶν ζώων ἀπὸ τὰ σχοινία, μὲ τὰ ὁποῖα τὰ δένουν τὸ ἐσπέρας, καὶ τὸ πρῶτ' ἐὺ εὐρίσκουν λυτὰ, καὶ ἄλλα ὅμοια; (εἶπεν ὁ πάρεδρος)

— Αὐτὰ πλέον (τοῦ εἶπον ἐγὼ) δὲν εἶναι ἔργα ἀποθαμμένων εἶναι ἔργα ζῶντων, οἱ ὁποῖοι ὠφελούμενοι ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν τοῦ λαοῦ, κάμνουν ὅλα ταῦτα ἀκινδύνως καὶ ἀτιμωρητῆ, διὰ νὰ ἐκπληρώσωσι σκοποὺς ἀξιοποίνους, ἢ νὰ γελάσωσιν ὁμοῦ μὲ τοὺς φίλους των, διηγούμενοι ὁποῖον φόβον ἐπροξένησαν εἰς τοὺς δειλοὺς καὶ δεισιδαίμονας αὐτῶν γείτονας. Περὶ τούτου ἠμπορῶ νὰ σὲ βεβαιώσω ἀπὸ ἐν περιστατικόν, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον. Νέοι τινὲς διέδωκαν, ὅτι εἰς τῶν χωρικῶν ἐβρουκολάκκισε, καὶ ὅτι ἐφάνη εἰς τὸ νεκροταφεῖον διεθυνόμενος πρὸς τὸ χωρίον ὡς φωτία, κατὰ τὴν συνήθειαν. Τὴν φωτίαν ταύτην τὴν εἶδαν πολλοὶ τῶν χωρικῶν· το-

σοῦτον δὲ ἐφοβήθησαν, ὥστε πολλὰ ἐνωρὶς ἐκλείοντο εἰς τὰς οἰκίας των, χωρὶς νὰ τολμῶσι πλέον νὰ ἐξέλθωσι δι' ὁποῖαν δῆποτε ἀνάγκην καὶ ἂν εἶχον. Ἐπειδὴ δὲ εἰς χωρικοὺς τοιοῦτον ἐμπόδιον εἶναι ἐπιβλαδές, πολλοὶ τῶν χωρικῶν ἐπρότεινον τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μέλλετε νὰ μεταχειρισθῆτε καὶ σεῖς, διὰ νὰ κατασρέψωσι τὸν βρουκόλακκα. Ἀλλ' ἐγὼ, ὅστις ἐγνωρίζω, ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν βλάπτουν, ἐσκεπτόμην ποῖα εἶναι ἡ αἰτία τῆς διαδοθείσης ταύτης ὑποψίας· καὶ ἐπειδὴ ἔμαθον ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συνέβησαν καὶ τινες κλοπαὶ ζώων, καρπῶν, ὀπωρικῶν κλπ. ἐσυμπέρανα ὅτι ἀλλοῦ ἔπρεπε νὰ πολεμήσωμεν τὸ κακόν. Ἐπρότεινα λοιπὸν εἰς τοὺς χωρικοὺς νὰ ὀπλισθῶσιν ὅλοι, καὶ νὰ μοιρασθῶσιν εἰς τὰς κυριωτέρας δέσεις τοῦ χωρίου, ὅθεν ἔβλεπον τὴν φωτίαν ἐρχομένην, καὶ νὰ παραφυλάττωσιν ἐπιμελῶς, ὥστε ἅμα ἴδωσι νὰ πλησιάσῃ ἡ φωτία ἐρχομένη εἰς τὸ χωρίον, νὰ πυροβολήσωσι κατ' αὐτῆς· εἰς μίαν, τὴν κυριωτέραν δέσιν, ἐτοποθετήθη καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος. Ἐπεριμείναμεν ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλὰ δὲν ἐφάνη τίποτε, ὁμοίως καὶ πολλὰς ἄλλας ἀκολούθους νύκτας· ὥστε ἐξέλιπεν ὁ βρουκόλακκας μὲ μόνον αὐτὸ τὸ μέτρον. Τί δὲ ἔμαθον ὑπερον; δύο τρεῖς νέοι τοῦ χωρίου διέδωκαν καὶ ὑπεστήριξαν αὐτὴν τὴν ἰδέαν, διὰ νὰ λαμβάνωσι καιρὸν νὰ κλέπτωσι τὰ προϊόντα τῶν γειτόνων των, τὴν δὲ φωτίαν, τὴν ἔκαμναν οἱ ἴδιοι, διὰ νὰ βεβαιώσωσιν ἐντελῶς τὴν ὑπαρξιν τοῦ βρουκόλακκα.

— Ἡ τελευταία αὕτη παρατήρησις σου (λέγει ὁ πάρεδρος) μὲ πείθει περισσότερο ἀπὸ τὰς προλαβούσας, καθ' ὅσον καὶ ἐδῶ, ἀφ' ὅτου ἐφάνη ὁ βρουκολάκκας συνέβησαν ἰκαναὶ κλοπαί, ὥστε κινδυνεύω κ' ἐγὼ νὰ προτιμῆσω τὸ μέτρον τῆς καταστροφῆς τῶν βρουκολάκκων, τὸ ὁποῖον ἐπιτυχῶς μετεχειρίσθης καὶ σὺ ὁ ἴδιος.

Αὐτὸ σὲ συμβουλεύω κ' ἐγὼ νὰ ἀκολουθήσης, καὶ νὰ παύσης ἀπὸ τοῦ νὰ πιστεύης, ὅτι οἱ ἀποθανόντες δύνανται νὰ ἐπανέλθωσι· διότι τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἰδίαν ἡμῶν θρησκείαν, καὶ ὅτι καταστρέφεται διὰ τῶν γελοίων μέσων τοῦ κτυπήματος καὶ τοῦ καυσίματος.

ΠΕΡΙ ΑΣΦΥΞΙΑΣ. (α)

§ 2. Τρόπος, δι' οὗ εἰσάγομεν ἀέρα ἐντὸς τῶν πνευμόνων.

Αἱ πρὸς τοῦτο ὁδοὶ εἰσὶ δύο, οἱ ῥώθωνες καὶ τὸ στόμα· ἡ δευτέρα εἶναι προτιμητέα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνίοτε τὸ στόμα εἶναι κλεισμένον, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ ἀδύνατον καθίσταται νὰ τὸ ἀνοίξωμεν, ἀνάγκη τότε νὰ εἰσάξωμεν ἀέρα διὰ τῆς ῥίνος.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν μεταχειρίζομεθα σωλῆνα κυρτὸν, ἢ τὴν μῆλην (sonde) τῆς κύστεως,

*) Ἰδὲ Φυλλάδ. γ. σ. 222.

κατεσκευασμένην ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως, ἢ ἀργύρου, τὴν ὁποίαν εἰσάγομεν ἐντὸς τοῦ στόματος μέχρι τοῦ λάρυγγος, θλίβοντες πρὸς τὰ κάτω τὴν γλῶσσαν μὲ τὸν δάκτυλον, διὰ ν' ἀφήσωμεν διόδον εἰς τὸ ἐργαλεῖον.

Ἀκολουθῶς ἢ κρατοῦμεν κύστιν πλήρη ἀέρος, τὸν ὁποῖον διαβιάζομεν ἐντὸς τοῦ ὄργανου, ἢ διὰ τοῦ στόματος, ἢ σφυρίκτρας φυσῶμεν ἐν αὐτῷ. Ἐν ἡλείψει ὁμοῦς τοιούτων καταλλήλων ἐργαλείων, λαμβάνομεν ὅτι τυχὸν εὖρωμεν, ὁμοιάζον μὲ σωλῆνα, ὡς κάλαμον σιτηρῶν, ῥάβδον ἐξ ἀκτῆς (κουφοξύλιας) ἀνευ μυελοῦ (ψύχας), ἢ τεμμαχίον καλάμου, ἢ θήκην μαχαίριου κοίλην, ἢ καπνοσωλῆνα, ἢ σωλινίσκον συριγγίου κλ., τὸ ὁποῖον ἐμβάλλομεν εἰς τὸ βάθος τοῦ στόματος, ἢ τοῦ ῥώθωνος.

Τέλος καὶ διὰ τῶν χειλέων του τις δύναται νὰ ἐμφυσῆσθαι ἀέρα ἐν τῷ στόματι τοῦ πνιγμένου.

Ἐὰν διὰ τοῦ ἐνὸς μυκτῆρος ἐμφυσῶμεν ἀέρα, κλείομεν τὸν ἕτερον, ὡς καὶ τὸ στόμα· ἀν δὲ διὰ τοῦ στόματος, κλείομεν τοὺς μυκτῆρας, διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν οὕτω τὴν ἐξοδὸν τοῦ εἰσαχθέντος ἀέρος. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἐπειδὴ ἐνδεχόμενον ὁ ἀῆρ, ἀντὶ νὰ διευθυνθῆ εἰς τοὺς πνεύμονας, νὰ μεταβῆ διὰ τοῦ οἰσοφάγου εἰς τὸν στόμαχον (ὅπερ ἐπιβλαβές), πρὸς ἀποφυγὴν τῆς δυσαρρέστου ταύτης περιστάσεως, φέρομεν τὸν δάκτυλον ἡμῶν ἐπὶ τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου (καρυδίου τοῦ λαιμοῦ) καὶ ἐπιθλίβομεν αὐτόθι ὀλίγον, διὰ νὰ

εἰσέλθῃ ὁ ἀήρ εὐκολώτερον εἰς τοὺς πνεύμονας.

Αἱ ἐμφυσήσεις τοῦ ἀέρος πρέπει νὰ γείνωσι βραδέως, ἀλλὰ βαθέως, καὶ ἐκ διαλλειμμάτων, ὡς ὅταν ἀναπνέη τις. Συγχρόνως ἐνεργοῦμεν ἐντρίφεις μὲ φανέλλαν ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας· ἰδίως κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος ἐπὶ τῶν πλευρῶν καὶ ὑπεράνω αὐτῶν.

Ἐξ ἄφου δ' ἐμφυσήσωμεν διαδοχικῶς πολλάκις ἀέρα, παύομεν ἔπειτα, καὶ ἀφίνομεν ἀνοικτὸν τὸ στόμα καὶ τὸν μυκτῆρα, ὅστις δὲν ἔχει τὸν σωλήνα, καὶ θλίβομεν μαλακῶς καὶ κατὰ στιγμὰς τὸ στήθος καὶ τὴν κοιλίαν διὰ νὰ ἐξέλθῃ ὁ εἰσαχθεὶς ἀήρ, καὶ νὰ τὸν ἀνανεώσωμεν, καὶ νὰ μιμηθῶμεν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὰς φυσικὰς ἀναπνευστικὰς κινήσεις.

Τέλος, ὅταν γνωρίζωμεν, ἢ ὑποπτευόμεθα ὅτι ὑπάρχουσιν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς στήθους ἢ εἰς τὰς ἀερίους ὁδούς ὑλαὶ ἢ γράϊ φλεγματώδεις, ἀντὶ νὰ ἐμφυσήσωμεν βραδέως καὶ νὰ κρατήσωμεν κεκλεισμένα τὸ σῶμα καὶ τὴν ῥίνα, πρέπει ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ ἐμφυσῶμεν ὀσμῆτικῶς, καὶ νὰ κρατῶμεν ἀνοικτὰ τὸ σῶμα, ἢ τὴν ῥίνα· διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ ἰξώδεις αὐταὶ ὑλαὶ, αἱ παρεμποδίζουσαι τὴν δίοδον τῆς ἀέρος, ἀνατρέπονται ἀπὸ αὐτὸν, ἀνυψοῦνται, καὶ ἀναρρέουσιν διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ στόματος, ἢ διὰ τοῦ μυκτῆρος, ὅστις εἶναι ἐλεύθερος.

Παρατηρητέον, ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην πρέπει νὰ προτιμήσωμεν τὸ σῶμα, ὡς καταλληλότερον τῆς ἰσχύος.

§ 3. Ἀσφυξία προερχομένη ἀπὸ τὸ ἀέριον τῶν ἀναπτομένων ἀνθρώκων, ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς τοῦ οἴνου, τῶν σταφυλῶν, τοῦ ζύθου (μπύρας) καὶ ἄλλων ὑγρῶν, ὄντων εἰς ζύμωσιν, ὡς καὶ τὸν καπνὸν, τὰς ὀσμάς κ.τ.λ.

Ἐκθέτομεν ταχέως τὸν παθόντα εἰς ἐλεύθερον καὶ ἀνοικτὸν ἀέρα, καὶ τὸν πλαγιάζομεν ἐπὶ τοῦ δρόμου, ἐπὶ τῆς αὐλῆς, ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου μὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στήθος ἀνυψωμένα· ἀκολουθῶν τὸν ἐκδύομεν ὀλοτελῶς, ὅσον ψύχος καὶ ἂν κάμνη· διότι αὐτὸ ψύχος θὰ τὸν σώσῃ· ῥίπτομεν δὲ πολὺ ψυχρὸν ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τοῦ στήθους, καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος αὐτοῦ, ἢ θέτομεν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀσθενοῦς ὑπὸ τὸν κρουτὸν (κάναλον) ἀντλίας, ἢ βρύσεως, ὅπερ δοκιμασθὲς ἐπέφερεν εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ἢ τὸν ἐξαπλόνομεν ἐπὶ τῆς χιόνος, ἀντοιαύτη ὑπάρχη. Ἐντρίβομεν εἶτα τὸ σῶμα μὲ ὑφάσματα ἐβρεγμένα ἐντὸς ὕδατος ψυχροῦ, ἢ ὄξους, τοσπογγίζομεν κατὰ πᾶν τρίτον, ἢ τέταρτον λεπτὸν, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὰς ῥαντισμοὺς καὶ τὰς ἐπιλούσεις· συγχρόνως διὰ ψήκτρας (βούρτσας) τρίβομεν τὴν σπονδυλικὴν στήλην (τὸ ῥαχοκόκκαλον), τὸ πέλμα τῶν ποδῶν, καὶ τὰς παλάμας τῶν χειρῶν. Ἐμφυσῶμεν ἀέρα ἐντὸς τῶν πνευμόνων, μεταχειριζόμεθα κλύσματα μὲ κρύον ὕδωρ καὶ ἐν τρίτον ὄξους κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὕδατος, καὶ πλύνομεν τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς μυκτῆρας μὲ ὄξος καθαρὸν.

Ἐὰν ἡ νάρκωσις διαρκῆ, καὶ τὸ σῶμα ἦναι θερ-

μὸν, τὸ δὲ πρόσωπον πολὺ ἐρυθρὸν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξέχοντες πρὸς τὰ ἔξω, ἐπιθέτομεν 12-24 βδέλλας, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, ἀναμένοντες τὴν ἀφίξιν τοῦ ἱατροῦ, ὅστις βεβαίως δέλει ἐνεργήσει φλεβοτομίαν.

Ἐὰν ὅμως τὸ πρόσωπον ᾖναι ὠχρὸν, καὶ τὸ σῶμα ψυχρὸν, καταφεύγομεν εἰς τὰ ἐρεθιστικὰ καὶ εἰς τὴν θερμότητα, ἢν περ διεγράψαμεν διὰ τοὺς πνιγμένους· εἰς ταύτην καὶ μόνην τὴν περίστασιν θερμὴ κλίνη δὲν εἶναι ἐπιβλαβής· ἐπὶ τέλους τὰ ἐμετικὰ καὶ ὁ καπνὸς τῆς νικοτιανῆς εἰσὶν ἀλέθρια εἰς τοιοῦτου εἶδους ἀσφυξίαν.

Τὴν ἐπιμέλειαν καὶ θεραπείαν πρέπει νὰ παρατείνωμεν εἰς τὸν πάσχοντα πολλὰς ὥρας· ἔξ καὶ περισσότεραι ὥραι εἶναι ἐνίοτε ἀναγκαῖαι διὰ ν' ἀνακαλέσωμεν τὸν πάσχοντα εἰς τὴν ζωὴν.

Ἐπίσης δὲ ὁ πάσχων δυνηθῆ νὰ καταπῆ, τῷ δίδομεν κοχλιαρίας τινὰς οἴνου καθαροῦ, 5-6 σαγόνιας τοῦ ποτοῦ τοῦ Ὀφθαλμοῦ, ἢ πτητικοῦ καλλίου, ἐντὸς ποτηρίου μὲ ὕδωρ ψυχρὸν σακχαρῶδες καὶ μὲ τὰς εἰρημένας προφυλάξεις.

§ 4. Μέσα προφυλακτικά.

Τὸ καλλίτερον πάντων τῶν τοιοῦτων μέσων εἶναι τὸ ν' ἀποφεύγωμεν νὰ μένωμεν, ὅπου ὑπάρχουσιν ἀνθρακες ἀναπτόμενοι. Ἄν ὅμως ἀπὸ ἀγνοίας, ἢ ἀμέλειαν δὲν λάβῃ τις τὴν ῥηθεῖσαν προφύλαξιν, καὶ αἰσθανθῆ ἀρχομένην τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρακικοῦ ἀερίου, δύναται ν' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἂν ἔχῃ εἰσέτι τὰς δυνάμεις του, ἀνοίγων

πάραιτα τὰ παράθυρα καὶ τὰς θύρας, καὶ ἐκτιθέμενος εἰς τὸν ἀέρα καὶ πίνων ὕδωρ μετ' ὄξους, ἢ λεμονάδαν, καὶ πλύνων τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν του μὲ ὕδωρ ψυχρὸν.

Εἶναι πλάνη νὰ νομίζωμεν, ὅτι, ἂν μείνωσιν ἐπ' ὀλίγον καιόμενοι εἰς τὸν ἀέρα οἱ ἀνθρακες, χάνουσι τὴν ἀλεθρίαν αὐτῶν ἐνέργειαν, ὡς καὶ ἂν ῥίψωμεν ἐπ' αὐτῶν ἄλας· μόνον μέσα προφυλακτικὰ, ὡς προείπομεν, εἰσὶ τὸ νὰ μὴ κοιμώμεθα ἐντὸς δωματίου, ὅπου καίουσιν ἀνθρακες, καὶ νὰ προσπαθῶμεν, ὥστε ἂν ἄφθονος νὰ εἰσέρχεται ἐν τῷ δωματίῳ, διὰ νὰ ἐξέρχεται οὕτως ἐλευθέρως τὸ φθοροποιὸν ἀέριον.

Ὅταν θέλωμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς μέρος, ὅπου ὑπάρχει ἀσφυκτικὸς ἐξ ἀνθράκων, πρέπει ν' ἀνοίξωμεν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, καὶ νὰ ραντίσωμεν τὸ ἔδαφος ἀφθόνως μὲ ὕδωρ ψυχρὸν, μὲ ὄξος, ἢ μὲ τιτάνιον ὕδωρ (ὕδωρ τῆς ἀσβέστου).

Καὶ εἰς πατητήρια ἢ ὑπόγεια, ἔνθα ὑπάρχουν σταφυλαὶ, ἢ οἶνοι ἢ ἄλλα εἶδη εἰς ζύμωσιν, ἢ τῶν ὁποίων αἱ θύραι εἶναι κεκλεισμέναι πρὸ ὠρῶν, πρέπει, πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν, νὰ ἀνανεώσωμεν τὸν ἐν αὐτοῖς ἀέρα, ἀνοίγοντες εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς αὐτόν. Προκειμένου δὲ ν' ἀναβῶμεν καὶ νὰ πατήσωμεν ἐντὸς κάδης, πρέπει προηγουμένως νὰ δοκιμάσωμεν φέροντες λύχνον ἀναμμένον ὑπεράνω τῆς κάδης· καὶ ἂν καίῃ, τότε δὲν ὑπάρχει φόδος ἀσφυξίας· ἂν ὅμως τοῦναντίον, τότε δὲν πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν. Ἐὰν δὲ κρέπη νὰ ἐργασθῶμεν ἐντὸς

τῆς κάδης, πρέπει νὰ δοκιμάσωμεν, ἂν ὁ λύχνος μένη ἀναμμένος, ὡν εἰς ὕψος, ὅσον ἔχει ἡ κεφαλὴ ἀνθρώπου, ἰσταμένου ἐν τῇ κάδῃ.

Τέλος, ἂν τις καταληφθῆ ἐντὸς δωματίου ὑπὸ καπνοῦ, ὡς ἐν καιρῷ πυρκαϊᾶς, πρέπει νὰ πέσῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πρηγῆς (προύμυτα), καὶ νὰ συρθῆ πρὸς τὴν θύραν, ἢ τὸ παράθυρον. Τοῦτο δὲ, διότι ὁ καπνὸς τείνει πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω, καὶ δὲν ὑπάρχει, εἰμὴ ὀλίγη ποσότης αὐτοῦ πλησίον τοῦ ἐδάφους. (ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΣΤΑΦΙΔΑΜΠΕΛΩΝ.

Κατὰ τὰ 1835 καὶ 1836 ἔτη, βλέποντες τὴν μετὰ μανίας τρόπον τινὰ προσήλωσιν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν φυτεῖαν τῶν σταφίδαμπέλων προεῖπομεν διὰ διαφόρων διατριβῶν, δημοσιευθεισῶν διὰ τινος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐκδιδόμενου περιοδικοῦ συγγράμματος τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέτρεχον οἱ ἀφιερούμενοι εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς φυτείας, ἐὰν ἀναλόγως τῆς πληθύσεως τοῦ ἐξαχθησομένου προϊόντος δὲν ὑπάρξῃ καὶ ἡ κατανάλωσις, κτλ. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, συρόμενοι ὁ εἰς ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ἄλλου, τοσοῦτον ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν σταφίδαφυτεῖαν, ὥστε τὸ μεγαλύτερον μέρος τινῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου κατεκαλύφθη ἀπὸ σταφίδαμπέλου.

Ἦδη ἡ σημαντικὴ ἔκπτωσις τῆς τιμῆς τοῦ

προϊόντος τῆς σταφίδος ἔφεγεν εἰς μεγίστην ἀμνηχανίαν τοὺς ἰδιοκτῆτας αὐτῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τὴν Κυβέρνησιν. Ἐὰν δὲ ἡ ἔκπτωσις τῆς τιμῆς ἐξακολουθήσῃ διὰ τινὰ ἔτη, ἢ ἐὰν προδῇ ἢ περισσότερον, οἱ ἰδιοκτῆται τῶν σταφίδαμπέλων, ὄχι μόνον δέλουν εὐρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐγκαταλείπωσιν αὐτὰς ἀκαλλιεργήτους διὰ παντὸς, καὶ δέλουν αὐταὶ ἀπολεσθῆ, ἀλλὰ δέλουν καταστραφῆ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, πρὸ πάντων δὲ ὅσοι ἔλαβον ἐπὶ τῶν σταφίδαμπέλων αὐτῶν δάνεια, δέλουν συμπαρασύρει καὶ τοὺς δανειστὰς αὐτῶν εἰς τὴν καταστροφὴν.

Τὸ προϊόν τῆς σταφίδος εἶναι ἡ κυριώτερα πρῶσοδος τῆς Ἑλλάδος, ἣτις πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἡνωτέρα καὶ αὐτῶν τῶν δημητριακῶν καρπῶν. Οἱ δημητριακοὶ καρποὶ, ἐξαδευόμενοι εἰς τὸν τόπον, οἰκονομοῦσι μὲν τὰς ἀμοιβαίας τῶν πολιτῶν ἀνάγκας, δὲν εἰσάγεται ὅμως δι' αὐτῶν, ὡς διὰ τῆς σταφίδος, χρηματικὸν ποσὸν, ἢ ἄλλα ἐμπορεύματα ἀναλόγου ἀξίας, τὸ ὁποῖον φέρει εἰς ἰσότητάν τινὰ τὸ εἰσαγωγικὸν μὲ τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἶναι πολὺ σπουδαῖον, ὁ δὲ ἐπικείμενος κίνδυνος μέγας, καὶ ἀφορᾷ μέγαν ἀριθμὸν ἰδιωτῶν, διὰ δὲ τῆς ἐπαπειλουμένης ἐλαττώσεως τῶν πόρων τῆς Δημοσίας ἀποβλέπει ἢ ὅλον τὸ ἔθνος, ἐστοχάσθημεν νὰ κάμωμεν ἢ ἡμεῖς παρατηρήσεις τινὰς πρὸς ἐπιφυγὴν τοῦ κιν-

δύνου, ἢ καὶ ἐλάττωσιν τινὰ τῶν ἐπαπειλουμένων
μεγάλων συνεπειῶν αὐτοῦ.

Τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν εἴμεθα μακρὰν τοῦ νὰ
τὰς προσφέρωμεν ὡς πράγματα θετικά· δίδομεν
μόνον εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας μερικὰς ἀφορμὰς σκέ-
ψεων, ἐξετάσεων καὶ δοκιμασιῶν, καὶ εὐχόμεθα
ν' ἀποδώσιν αὐταὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν ὠφέ-
λιμοι.

Κατὰ τρεῖς τρόπους δύναται νὰ γένη κάποια
θεραπεία τοῦ κακοῦ τούτου

1. Ἐὰν ἡ κατανάλωσις τοῦ προϊόντος τῆς στα-
φίδος προβαίη ἀναλόγως μὲ τὴν αὔξησιν τῆς πα-
ραγωγῆς.

2. Ἐὰν ἐλαττωθῶσιν, ἢ ἐκλείψωσιν ὀλοτελῶς
τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας, τὸ ὅποιον κάμνει εὐ-
θηνότερον τὸ προϊόν.

3. Ἐὰν ἡ καρποφορία γένη τόσον μεγάλη, ὥστε
νὰ συμφέρη εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας νὰ πωλῶσι τὴν
σταφίδα καὶ εἰς ταπεινὴν τιμὴν.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου.

Δυστυχῶς τὸ ἀντικείμενον τῆς καταναλώσεως
δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐδικὴν μας ἐξουσίαν. Τὸ προϊόν
τοῦτο χρησιμεύει εἰς τροφήν, καὶ αὕτη δὲν εἶναι
οὐσιώδης καὶ ἀπαραίτητος. Ὅτι δὲ δυνάμεθα νὰ
κάμωμεν ἡμεῖς πρὸς αὔξησιν τῆς καταναλώσεως
εἶναι τὰ ἐξῆς·

1. Νὰ καταβάλωμεν ὅλην τὴν προσοχὴν καὶ
ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ καταστήσωμεν τὸ προϊόν
ὅσον ἔνεστι καλλήτερον, καθαρότερον καὶ καταλ-

ληλότερον πρὸς κατανάλωσιν, ἀποφεύγοντες τὴν
δολίαν μίξιν καρποῦ κατωτέρας ποιότητος, ἢ ἄλ-
λων ἀντικειμένων ἐξαχρειούντων τὴν ποιότητα
αὐτοῦ.

2. Νὰ συστηθῶσιν ἐταιρεῖαι ἐκ τῶν σταφιδο-
κτημόνων, αἵτινες διὰ κοινῆς ὄλων τῶν ἰδιοκτη-
τῶν συνεισφορᾶς, νὰ συναθροίσωσι ποσόν τι στα-
φίδος, τὸ ὅποιον νὰ πέμψωσιν εἰς διάφορα κράτη,
ὅπου τὸ προϊόν τοῦτο δὲν εἶναι ἐν χρήσει, ὡς καὶ
μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Κίνας, τῆς Ἀμερικῆς κτλ
καὶ νὰ τὸ πωλήσωσιν εἰς ὅποιανδήποτε τιμὴν. Νὰ
προσφέρωσι δὲ καὶ ποσότητος ἰκανὰς δωρεὰν εἰς
τοὺς ἀρχοντας τῶν ἐθνῶν τούτων, καὶ τοὺς ση-
μαντικωτέρους ἐκ τῶν ἰδιωτῶν. Ἡ ὠφέλεια ἦθε-
λεν ἀποθῆ μείσστη, ἐὰν κατωρθοῦτο ἢ εἰς τὸ μέλ-
λον κατανάλωσις τοῦ καρποῦ τούτου παρ' αὐτοῖς.

Ἄλλ' αἱ ἐταιρεῖαι αὗται, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρου
μέτρου, ἦτον καλὸν νὰ κάμωσι καὶ ἄλλας δοκι-
μὰς, ἂν τὸ προϊόν τοῦτο ἐδύνατο ν' ἀποθῆ χρησι-
μον καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας, ὅλον τὴν οἰνοποιίαν
καὶ τὴν οἰνοπνευματοποιίαν. Ἐὰν τοιαῦται δοκι-
μαὶ ἦθελον ἀποδείξει ὅτι οἱ σταφιδοκτήμονες δύ-
νανται ν' ἀπολαύωσι διὰ τῆς οἰνοποιίας καὶ οἰνο-
πνευματοποιίας ὅσον κέρδος λαμβάνουσι καὶ διὰ
τῆς πρὸς τροφήν πωλήσεως τῶν σταφιδῶν αὐτῶν,
δὲν ἦθελον εὐρεθῆ οὗτοι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐγκα-
ταλείψωσιν ἀκαλλιεργήτους τὰς σταφίδαμπέλους
των, καὶ νὰ στερηθῆ ἡ πατρὶς τοιοῦτου εἰσοδήμα-
τος ἐτοίμου.

Τοιαύτη γνώμη ἴσως Φανῆ εἰς πολλοὺς γέλοια ἐκ πρώτης ἄψεως. Μ' ὄλον τοῦτο, ἐὰν ἡ ἔκπτωσις τῆς τιμῆς τῆς σταφίδος ἐξακολουθήσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ Ἀγγλία, ὅπου γίνεται ἡ μεγαλύτερα κατανάλωσις, θέλουσα νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς τοὺς σαφιοκτῆμονας τῆς Ἑπτανήσου, ἤθελεν ἀπαγορεύσει τὴν εἰς τὸ κράτος αὐτῆς εἰσαγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν σαφιδῶν, ἢ ἤθελεν ἐπιβάλλει τοιαῦτον φόρον, ὅστις νὰ ἰσοδυναμῇ μὲ ἀπαγόρευσιν, εἰς ποίαν θέσιν ἤθελον εὐρεθῆ οἱ κύριοι τῶν σταφιδάμπελων τῆς Ἑλλάδος; Δὲν εἶναι λοιπὸν καλλήτερον, ἀντὶ νὰ καταστραφῶσιν ὀλοτελῶς αἱ σταφιδάμπελοι, νὰ διατηρηθῶσιν ὡς αἱ λοιπαὶ ἄμπελοι; Ὅταν αἱ ἄμπελοι παρέχουν κάμποιον κέρδος εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας αὐτῶν (διότι ἄλλως δὲν διετηροῦντο), διὰ τί νὰ μὴν διατηρήσωσι καὶ τὰς σταφιδάμπελους μὲ αὐτὸν τὸν ἴδιον σκοπὸν;

Ἄλλ' αἱ σταφιδάμπελοι καὶ ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔκπτωσιν ἠμποροῦν ν' ἀποδῶσι πολὺ ὠφελιμώτερον παρὰ τὰς ἀπλᾶς ἄμπελους. Ἡ σταφὶς καὶ γλυκύτητα ἰκανὴν καὶ πνευματώδη ποιότητα ἔχει, ὥτε δι' αὐτῆς νὰ κατασκευασθῇ οἶνος μὲν ἀρίστης ποιότητος, οἰνόπνευμα δὲ πλειότερον παρὰ ἀπὸ τὰς ἀπλᾶς σταφυλάς.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ γαῖαι αὐτῆς εἶναι εὐφρόστεραι πρὸς παραγωγὴν οἴνου παρὰ τὴν Γαλλίαν καὶ μ' ὅλα ταῦτα ἡ Γαλλία ἔχει μέγιστον εἰσόδημα ἀπὸ τὴν οἰνοποιίαν, τὸ ὁποῖον περισ-

σότερον χρεωστεῖ εἰς τὴν ἔντεχρον κατασκευὴν. Ἡ χρῆσις τοῦ οἴνου εἶναι πολὺ γενικώτερα παρὰ τὴν τῆς σταφίδος, ὥστε δὲν εἶναι κίνδυνος μὴ δὲν ἐξοδευθῇ, ὅταν ἀρμοδίως κατασκευασθῇ. Δυστυχῶς δὲ ἦδη ὡς καὶ ἡ Ἑλλάς, μ' ὅλην τὴν πτωχίαν αὐτῆς, πληροῦναι εἰς τὴν Γαλλίαν φόρον, προμηθευομένη μέρος οἴνου ἐξ αὐτῆς.

Καθ' ὅσον ὁ ἀφορᾷ τὸ οἰνόπνευμα, δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐξ ἀναλογίας μὲ τὴν σαμίαν σταφίδα, τὴν ὁποίαν εἰς πολλὰ μέρη ἀγοράζουσι μὲ μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κατασκευάζωσιν οἰνόπνευμα. Ἡ κορινθιακὴ σταφὶς θεωρεῖται πυροτέρα, καὶ ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ καὶ πλειότερον πνεῦμα. Ἐὰν ὑποθέσωμεν τὴν τιμὴν τῆς κορινθιακῆς σταφίδος εἰς δραχμὰς 120 τὴν χιλιάδα, ἢ τὴν τιμὴν αὐτῆν εἶναι κατωτέρα τῆς διδομένης διὰ τὴν σαμίαν σταφίδα, ὥστε δύναται τις καλλήτερον νὰ προτιμήσῃ ταύτην παρ' ἐκείνην. Ἐὰν γένη χρῆσις τῆς σταφίδος ταύτης εἰς οἰνόπνευμα, ἢ τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν θέλουσι δώσει δι' αὐτὴν, θέλει χρησιμεύσει ὡς βᾶσις γενικῆ τῆς τιμῆς τῶν σταφιδῶν, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γένη πλειότερα ἔκπτωσις, ἐν ᾧ εἰς ἣν εὐρίσκεται σήμερον κατάστασιν, εἶναι ἐνδεχόμενον ἢ ἔκπτωσις πλειότερα τῆς τιμῆς νὰ γένη, καὶ μέρος προϊόντος νὰ μείνῃ ὀλοτελῶς ἀπώλητον.

Ἄλλὰ, θέλει εἰπεῖ τις, ποῦ θέλει καταναλωθῆ τοσαύτη ποσότης οἰνοπνεύματος; λέγομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος θέλει καταναλισκεσθαι ὅπου καὶ ὁ οἶνος εἰς τὰς ξένας ἐπικρατείας, αἵτινες ἔχου-

σιν ἀνάγκην αὐτῶν· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἴσως τολμη-
ρὸν νὰ προείπωμεν, ὅτι τάχιον ἢ βράδιον, θέλει
παρθεσιασθῆ σημαντικῆ χρῆσις τοῦ οἰνοπνεύματος.

Μεγάλῃ ποσότης γαιανθράκων καταναλίσκε-
ται ἤδη εἰς τὰ ἀτμόπλοια καὶ ἄλλας μηχανάς· ἢ
δὲ χρῆσις τῶν ἀτμοπλοίων προβαίνει τοσοῦτον γι-
γαντιαίως πανταχοῦ, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἰκάσω-
μεν, ὅτι οἱ γαιάνθρακες, ἐξοδευόμενοι μόνον, χωρὶς
νὰ γίνεταί νέα παραγωγή αὐτῶν, ἢ θέλουσι ἐκλεί-
ψει διόλου, ἢ θέλουσι ἐλαττωθῆ κατὰ τὸ ποσόν, ἢ
θέλουσι ἐξάγεσθαι ἐπιτόμως καὶ μὲ πλείοτερα ἐξο-
δα, ὥστε ἡ ἀξία των νὰ γένη μεγαλητέρα. Εἰς
τοιαύτην περίστασιν κἀνὲν ἄλλο προϊόν δὲν φαίνε-
ται κατάλληλον ἢ ἀναπληρώσει τὴν ἔλλειψιν τῶν
γαιανθράκων.

Καὶ ὑπαρχόντων ἀκόμη τῶν γαιανθράκων εἶ-
ν' ἐνδεχόμενον νὰ προτιμηθῆ τὸ οἰνόπνευμα, εἰάν
παρατηρηθῆ ὅτι εἰς μικρότερον ὄγκον δύναται νὰ
ἔχη πλείοτερον παρὰ τοὺς γαιάνθρακας καυστι-
κὴν ὕλην· διότι οὕτως εἰς τοὺς μακρινοὺς διάπλους,
ὅταν τὸ πλοῖον δὲν χωρῆ τὴν ἀναγκαίαν τῶν γαιαν-
θράκων ποσότητα, ἢ μπορεῖ νὰ προτιμηθῆ τὸ οἰνό-
πνευμα.

Νομίζομεν περιττὸν ἤδη νὰ προτείνωμεν ὡς
μέσον ἐλαττώσεως τοῦ κακοῦ καὶ τὴν εἰς τὸ μέλ-
λον παῦσιν τῆς σταφιδοφυτείας· διότι αὕτη πρέπει
ἤδη νὰ ἔπαυσεν, ὕστερον ἀπὸ τοσαύτην ἔκτρωσιν
τῆς τιμῆς τῶν σταφιδῶν. (ἀκολουθεῖ)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ.

Ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον νὰ κάμωμεν ἀναπτύ-
ξεις τινὰς ἐπί τινων ἀρθρῶν τοῦ περὶ φορολογίας
τῶν προϊόντων τῆς γῆς νόμου, πρὸς ὀδηγίαν τῶν
φορολογουμένων, διὰ νὰ μὴν ὑποπέσωσιν εἰς λάθη
καὶ περιπλοκάς, καὶ ὑποφέρωσιν ὡς ἐκ τούτου ζη-
μίας· νὰ λάβωσι δὲ καὶ ἀφορμὴν νὰ προκαλέσωσι
παρὰ τοῦ Δημοσίου διατάξεις, ὅπου αὐταὶ θεωρη-
θῶσιν ἀναγκαῖαι.

Ἄρθρον 13.

Οἱ φορολογούμενοι, οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὰς δύο
κατηγορίας τοῦ ἀρθροῦ τούτου, χρεωστοῦν νὰ ζη-
τῶσι παρὰ τοῦ ἐνοικιαστοῦ προφορικὴν ἀδειαν δε-
ρισμοῦ, εἰάν δὲ ὁ ἐνοικιαστῆς δὲν τὴν δώσῃ, προ-
χωροῦν οὗτοι εἰς τὸν δερισμόν. Ἄλλ' εἰν ὁ ἐνοικια-
στῆς δὲν εἶναι ὀλοτελῶς εἰς τὸ χωρίον, δύναται
οἱ φορολογούμενοι νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὸν δερι-
σμόν ἀνευ ἀδείας;

Ἀπὸ τὸ κατωτέρω ἀρθρον 14. ἐξάγεται, ὅτι οἱ
ἐνοικιασταὶ, μὴ παρευρεθέντες εἰς τὰ παρ' αὐτῶν
ἐνοικιασθέντα χωρία, δὲν ἔχουν κἀνὲν δικαίωμα
κατὰ τοῦ φορολογουμένου· ἀρα ὁ φορολογούμενος
δύναται ἀκινδύνως νὰ δερίσῃ ἀνευ ἀδείας τοῦ ἐνοι-
κιαστοῦ, ὅταν οὗτος δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ χωρίον.

Ἄρθρον 14.

Τὸ ἀρθρον τοῦτο ἐννοεῖ τὸν ἐνοικιαστὴν παρόντα
εἰς τὸ χωρίον, καὶ ὑποβάλλει τὸν φορολογούμενον εἰς
τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὸν προσκαλέσῃ ἐνώπιον μαρ-

τῶν. Ἄλλ' ἂν ὁ ἐνοικιαστής δὲν ἦναι παρὼν εἰς τὸ χωρίον, τί πρέπει νὰ πράξῃ τότε ὁ φορολογούμενος; Ἐπειδὴ ὁ ἐνοικιαστής δὲν δύναται νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν ἀπαίτησιν κατὰ τοῦ φορολογουμένου, ἂν δὲν παρευρίσκηται εἰς τὸ χωρίον, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰδίου ἀρθρου, ὁ φορολογούμενος δύναται νὰ προσβῇ εἰς τὰς ἐργασίας του ἐλευθέρως, καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὡς καὶ τὴν καταμέτρησιν τῶν καρπῶν μὴ ὅλα ταῦτα δι' ἀσφάλειαν αὐτοῦ πλειότεραν καλῆτερον νὰ πράξῃ τοῦτο ἐνώπιον τοῦ παρέδρου καὶ δύο μαρτύρων.

Τὸ ἴδιον δύναται νὰ κάμῃ καὶ ὅταν οἱ φόροι εἰσπράττονται διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου.

Ἄρθρον 19.

Ἐὰν ὁ ἐνοικιαστής προσκληθεῖς κατὰ τὸ ἄρθρον 14 δὲν κάμῃ τὴν καταμέτρησιν, ἢ δὲν ἐκδώσῃ τὸ διπλότυπον, ὁ φορολογούμενος ὑποβάλλεται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καλέσῃ τὸν Δήμαρχον, ἢ τὸν Ἐφορον, ἢ τὸν Εἰρηνοδίκην, ἢ τοὺς νομίμους ἀναπληρωτὰς αὐτῶν, διὰ νὰ κάμωσι μέτρησιν μὲν κατὰ τὴν πρώτην περίστασιν, ἀναμέτρησιν δὲ κατὰ τὴν δευτέραν. Τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι πολὺ καταβληπτικὸν διὰ τὸν φορολογούμενον διότι οὗτος θέλει ἀναγκασθῆναι νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸν σπόρον τῶν καρπῶν του εἰς τὰ ἀλώνια, καὶ νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον ὑπάλληλον, καὶ κωλυομένων αὐτῶν εἰς τοὺς ἀναπληρωτὰς των, διὰ νὰ κατορθώσῃ τὴν μέτρησιν. Τοῦτο δὲ καὶ μάκρος καιροῦ ἔχει, καὶ κίνδυνον, καὶ ζημίαν καὶ ἔξοδα. Ἦτο δίκαιον, νο-

μίξομεν, νὰ δοθῇ τὸ δικαίωμα εἰς τὸν φορολογούμενον νὰ καλῇ τὸν παρέδρον τῶ χωρίου, ἢ ἂν ἔτος ἀρνηθῇ, νὰ βάλῃ δύο μαρτύρους περὶ τῆς ἀρνήσεως αὐτοῦ, διὰ νὰ τὸν καταμηνύσῃ ὕστερον, αὐτὸς δὲ νὰ προσβῇ εἰς τὴν καταμέτρησιν τοῦ καρποῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως καὶ δύο μαρτύρων, οἵτινες νὰ συντάξωσι τὴν ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν ὁ νόμος ἀπαίτεῖ. Τοσοῦτον δὲ δικαιότερον ἠμποροῦσε νὰ δοθῇ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὸν φορολογούμενον, καθ' ὅσον ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ τιμωρησις τοῦ ἐνοικιαστοῦ διὰ δυστροπείας, τὰς ὁποίας ἐπιφέρει εἰς τὸν φορολογούμενον ἐπὶ σκοπῶ καταπίεσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ εὐκολία τοῦ φορολογουμένου, τὸν ὁποῖον ἠθέλησε νὰ εὐκολύνῃ διὰ τῶν εἰρημένων διατάξεων, ἐν ᾧ πραγματικῶς ἀποβαίνει πρὸς βλάβην αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ Οἰκονομικὸς ἔφορος εὐρεθῇ εἰς τὴν περίστασιν νὰ κέρψῃ ἀντιπρόσωπόν του διὰ νὰ ἐκδώσῃ τὰ διπλότυπα, παρὰ τίνος θέλει λάβει πληροφωρίας περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων; ἀπὸ τὸν ἐνοικιαστήν, ἢ ἀπὸ τὸν φορολογούμενον; Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀσυμφωνία μεταξὺ αὐτῶν, κατὰ τίνα τρόπον θέλει συνταχθῆ τὸ διπλότυπον; πρέπει νὰ καλεσθῶσιν ἀμφοτέρω τὰ μέρη κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν διπλοτύπων; ἀρκεῖ μόνον ἡ παρουσία τοῦ ἑνός; καὶ ποίου; Περὶ ὅλων τῶν περιστάσεων τούτων πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ὁδηγίαι γνωσταὶ εἰς ἅπαντας τοὺς ἔχοντας συμφέρον, ἢ λαμβάνοντας μέ-

ρος, διὰ τὴν ἡξεύρωσι τί πρέπει νὰ πράξωσι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην.

Ἄρθρον 23.

Ἐὰν ὑπάρξῃ εἰδικὴ ἀποθήκη, καὶ οἱ φορολογούμενοι δὲν μετακομίσωσιν εἰς τὴν κεντρικὴν ἀποθήκην τοὺς καρπούς των, μετακομισθῶσι δὲ οὗτοι παρὰ τοῦ δημοσίου διὰ λογαριασμὸν τῶν φορολογουμένων, ἐὰν συμβῆ ἔλλειψις, εἰς τίνος εὐθύνην ὑπάγεται; ἐὰν ὑπάρξῃ πλεόνασμα εἰς τίνος ὄφελος εἶναι; ἐὰν συμβῆ φθορὰ, εἰς τίνος βάρος ἀνήκει; Νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιβαρύνωσι τοὺς φορολογουμένους, παραδόντας ἅπαξ τὸν φόρον των εἰς τὴν εἰδικὴν ἀποθήκην.

Ἐὰν ἐνεργηθῇ ἡ μετακόμισις παρὰ τοῦ δημοσίου, κατὰ τίνα τρόπον θέλει κανονισθῆ τὸ ἀγώγιον, καὶ πῶς θέλει ἀναλογισθῆ εἰς ἕκαστον τῶν φορολογουμένων τὸ μέρος του; Ἀνάγκη νὰ κανονισθῇ προηγουμένως, διὰ τὴν μὴν προσδιορίζεται ἀκολούθως παρὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐθαιρέτως τόσον τὸ ποσὸν τῶν ἀγωγίων ἐν γένει, ὡς καὶ ἡ μερὶς ἐνὸς ἐκάστου, ἀφοῦ μάλιστα πρόκειται νὰ εἰσπραχθῇ διοικητικῶς.

Ἄρθρον 24.

Διὰ τὴν ἐπαλλαχθῆ τὸ δημόσιον ἀπὸ τὸ νὰ λαμβάνῃ τοὺς φόρους εἰς εἶδη, καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ ὑπόκειται εἰς μισθοὺς ἀποθηκαρίων, ἀπωλείας καὶ διαφθορὰς τῶν καρπῶν, ἐνοίκια ἀποθηκῶν, καὶ πολλάκις πώλησιν εἰς ταπεινὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος, ἦτο καλὸν νὰ γίνεταί τὸ πρωτόκολλον τῆς ἀ-

γοραίας τιμῆς μὲ τὴν σύμπραξιν τῶν φορολογουμένων, ὥστε οὗτοι, πειθόμενοι περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς τιμῆς τοῦ καρποῦ, νὰ κρατῶσι προθύμως τοὺς καρπούς των. Ἐπειδὴ δὲ ἀμέσως ἐπὶ τῶν ἀλωνίων δὲν ἔχουν χρήματα, οὐδ' εἶναι ἡ πώλησις εὐκόλος, νὰ χορηγῆται εἴκοσι μέχρι τριάκοντα ἡμερῶν προθεσμία διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου των. Μὴ ὅλας τὰς συγκαταβάσεις ταύτας τὸ δημόσιον δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἠθέλεν ὠφεληθῆ πλείοτερον, παρ' ὅτι ὠφελεῖται διὰ τῆς ἐναποταμιεύσεως εἰς ἀποθήκας, καὶ διὰ πωλήσεως τῶν καρπῶν ἠθέλε δὲ συγχρόνως γνωρίζει ὠρισμένον εἰς χρήματα τὸ ποσὸν τοῦ φόρου, καὶ ἠθέλε συνάξει τὰ χρήματα παρὰ τῶν φορολογουμένων ταχύτερον, παρὰ διὰ τῆς ὀλικῆς πωλήσεως τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις καρπῶν.

Ἄρθρον 25.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς τιμῆς τῶν καρπῶν γίνεται ἐκ μονομερείας· διότι οἱ προσδιορίζοντες τὴν τιμὴν εἶναι ὅλοι ὑπάλληλοι, ὁ δὲ φορολογούμενος, ὡς καὶ ὁ ἐνοικιαστής, δὲν λαμβάνουσιν ὀλοτελῶς μέρος, ὥστε πάντοτε συμβαίνει ἡ τιμὴ νὰ ἦναι ἀνωτέρα τῆς συνήθους. Ἐὰν τὸ μέτρον τοῦ νὰ ὑποχρεῶνται οἱ φορολογούμενοι καὶ οἱ ἐνοικιασταὶ εἰς τὴν εἰς χρήματα πληρωμὴν τῶν φόρων των, ἐπεδάλλετο ὡς ποινὴν τρόπον τινα· διότι δὲν μετεκόμισαν τοὺς φόρους των εἰς τὴν ἀποθήκην ἀπὸ ἀμέλειαν, ἢ ἄλλην αἰτίαν προερχομένην ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ὑπομονή· ἄς ἐπλήρουν καὶ εἰς

ἀνωτέραν τιμὴν· ἀλλ' ὅταν ἡ ἔλλειψις τῆς μετακομίσεως προέρχεται ἀπὸ ἀνωτέρας τῆς δυνάμεως αὐτῶν αἰτίας, ὡς ὅταν ὁ μὲν φορολογούμενος ἀσθενήσῃ, ἢ ἀποθάνῃ, ἢ ἀπολέσῃ τὸν ἵππον του, ἢ υποχρεωθῇ ἀπὸ ἄλλας τοιαύτας αἰτίας, ὁ δὲ ἐνοικιαστὴς ζημιωθῇ, καὶ δὲν ἔχῃ καρπούς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ καθυστεροῦντος ἐνοικίου, εἶναι δίκαιον εἰς τοιαύτην περίστασιν νὰ ἀφελθῇ τὸ δημόσιον κ' ἀπὸ τῆν ζημίαν ἀκόρη τοῦ φορολογουμένου καὶ τοῦ ἐνοικιαστοῦ;

Ἄρθρον 27.

Οἱ μὴ ὑπαγόμενοι εἰς τὰς συμφωνίας τῆς ἐνοικιάσεως καρποὶ ἦτον δίκαιον νὰ δίδονται ἐλευθέρως εἰς τὸν ἐνοικιαστήν, ἀφοῦ μάλιστα οὗτοι δίδουσιν ἀσφάλειαν δι' ἐγγυήσεως, διὰ νὰ μὴν εὐρίσκειται ὁ φορολογούμενος εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ τοὺς κρατῇ ἐπάνω του. Ὁ Οἰκονομικὸς ἔφορος δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν ἀδειαν εἰς τὸν ἐνοικιαστήν, εἰμὴ ὅταν βεβαιωθῇ ὅτι παρεδόθησαν οἱ κατὰ τὴν συμφωνίαν τῆς ἐνοικιάσεως ὀφειλόμενοι καρποὶ ἀπὸ τὸν ἐνοικιαστήν· τοῦτο δὲ γίνεται εἰς τὸ τέλος τῆς συγκομιδῆς ὅλων καὶ τῶν πρώιμων καὶ τῶν ὀψίμων καρπῶν, ὥστε ὁ φορολογούμενος εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἔχῃ ἐπάνω του τὰ μὴ περιεχόμενα εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς ἐνοικιάσεως εἶδη, κ' νὰ ὑποφέρῃ τὴν φύσιν καὶ τοὺς κινδύνους αὐτῶν.

Ἄρθρον 31.

Ἐὰν ὁ Δήμαρχος τινὸς δήμου δὲν χορηγήσῃ ἀποθήκην, οἱ κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ δήμου ὑποχρεοῦνται

νὰ μετακομίσωσι τοὺς καρπούς των εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ πλησίον δήμου· ἦτοι ἐπιβάλλεται ποινὴ εἰς τοὺς δημότας διὰ τὴν ἀμέλειαν, ἢ κακὴν πρόθεσιν τοῦ δημάρχου των· τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι ἀδίκον· ἔπρεπεν ὁπωσδήποτε νὰ πάθῃ ὁ δήμαρχος, ὅστις εἶναι ὁ πταίστης, καὶ ὄχι ὁ λαὸς, ὅστις εἶναι ἀθῶος. Ἡ δὲ ἀναφερομένη εἰς τὸν νόμον ἀποζημίωσις τῶν δημοτῶν ἐκ μέρους τοῦ αἰτίου, εἶναι ὅλας ἰδανικὴ· ἢ εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν φορολογουμένων ζημίαν ἕνεκα τῆς εἰς ἄλλον δήμον μετακομίσεως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἦναι πλειότερα δύο, ἢ τριῶν ἡμεροκαματίων, ἢ δύο, ἢ τριῶν δραχμῶν· δύναται αὗτος δι' αὐτὸ τὸ πᾶσιν νὰ ἐνάξῃ τὸν αἴτιον, καὶ ὅταν μάλιστα αὗτος ἦναι δήμαρχος; Ἐὰν δὲ ὅλοι ὁμοῦ, ἢ πολλοὶ διὰ μιᾶς πρόκηται νὰ ἐνωθῶσι διὰ νὰ ἐνάξωσι τὸν αἴτιον, ὁ καιρὸς μόνον, τὸν ὅποιον αὗτοι δέλουν, ἀπολέσει διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν ἔδραν τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου καὶ νὰ διορίσωσι πληρεξούσιον δικηγόρον τινὰ, ἀξίξει πλειότερον τῆς ἀποζημιώσεως, τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ ἐλπίζωσιν· ἀλλὰ καὶ ταύτην τότε μόνον δέλουν δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχωσιν, ὅταν ὁ θεωρούμενος ὡς ὑπεύθυνος πρὸς ἀποζημίωσιν δὲν ἔχῃ λόγους πρὸς ὑπεράσπισίν τε.

Ἄρθρον 36.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο ὡς καὶ τὰ ἀκόλουθα δέλουν ἀποθῆ καταπιεστικὰ διὰ τοὺς φορολογουμένους, καὶ τὰ πλέον ἀδέξαια διὰ τοὺς ἐνοικιαστὰς, ὡς καὶ διὰ τὸ δημόσιον. Καὶ οἱ ἐνοικιασταὶ καὶ τὸ δημόσιον δέλουν εἶσθαι εἰς μεγίστην ἀδέξαια-

τητα περὶ τῆς ποσοῦ αὐτῶν τῶν φόρων· διότι ὁ ἐνοικιαστὴς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ ἐξηκριβωμένης πληροφορίας περὶ τῆς καλλιέργειας τῶν προϊόντων τούτων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐνοικιάσεως, καὶ ἐὰν πληροφορηθῇ πόσοι ἀγροὶ ἐκαλλιεργήθησαν, ἢ ἐπιτυχία αὐτῶν δὲν θεωρεῖται βεβαία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνοικιάσεως· διότι τὰ προϊόντα ταῦτα ὑπόκεινται εἰς πολλοὺς κινδύνους, ὥστε οἱ ἐνοικιασταὶ, ἢ δὲν θέλουν ἔχει τόλμην νὰ προσφέρωσι καλὰς τιμὰς, ἢ ἂν τολμηρότερον ἐκτεθῶσι, θέλουν προσφέρει εἰς τὰ τυφλά, χωρὶς νὰ στηρίζονται εἰς οὐδεμίαν πιθανότητα, καὶ θέλουν ὑποπέσει εἰς ζημίαν. Καὶ τὸ δημόσιον δὲν θέλει γνωρίζει τι βασίμως περὶ τῶν προϊόντων τούτων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνοικιάσεως, ὥστε ἢ θέλει ἐπιμένει ἀπαιτοῦν πλειότεραν τιμὴν, ὅπου δὲν εἶναι ἐλπίς νὰ προαχθῇ τοιαύτη ὠφέλεια, ἢ θέλει ἐνοικιάσει μὲ κατωτέραν τιμὴν πρὸς ὄφελος τοῦ ἐνοικιαστοῦ.

Ὅταν λοιπὸν ὑπάρχουν τοσαῦται ἢ τοιαῦται ἀβεβαιότητες εἰς ἀμφοτέρα τὰ συναλλαττόμενα μέρη, τὸ μέσον τῆς ἐνοικιάσεως δὲν ἦτο κατάλληλον.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν φορολογούμενον, οὗτος θέλει ἐκτεθῆ εἰς νέαν καὶ δεινότεραν μάλιστα, τὴν τῶν ἐνοικιαστῶν διὰ τῆς ἐκτιμῆσεως ὡς ἐξῆς.

Ἐὰν ὁ δήμαρχος δὲν κάμῃ εἰς τὰ χωρία τοῦ δήμου του, τὴν περὶ ἐκτιμῆσεως κοινοποιήσιν, ἢ δὲν τὴν κάμῃ ἐγκαίρως, ἢ τὴν ἐγγράψῃ μὲν εἰς τὰ ἀρχεῖά του, δὲν τὴν πέμψῃ δὲ ἐγκαίρως εἰς τὸ

χωρίον (πράγματα, τὰ ὁποῖα συνεχῶς συμβαίνουσιν εἰς τοὺς δημάρχους, συνεννοούμενους μετὰ τῶν ἐνοικιαστῶν) ποίαν ἀσφάλειαν δύναται νὰ ἔχῃ ὁ φορολογούμενος ὅτι ἢ ἐκτίμησις δὲν θέλει γένει παρὰ τοῦ ἐνοικιαστοῦ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ; Ἐπειτα οἱ ἀγροὶ εἶναι διεσπαρμένοι εἰς διάφορα μέρη τοῦ χωρίου, ἐὰν ὁ φορολογούμενος περιμείνῃ τὸν ἐνοικιαστήν εἰς τὸν ἀγρὸν του, οὗτος δὲ δὲν παρουσιασθῆ μὲν εἰς τὸν ἀγρὸν, ἐν τοσοῦτῳ θέλει κάμει τὴν ἐκτίμησίν του, τίς τῶν δύο δύναται νὰ πιστευθῇ; Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ ἐνοικιαστὴς ὀφείλει νὰ κοινοποιήσῃ τὸ πρωτόκολλον τῆς ἐκτιμῆσεως εἰς τὸν φορολογούμενον, καὶ ὁ φορολογούμενος δύναται νὰ αἰτήσῃ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκτιμῆσεως· ἀλλὰ διὰ νὰ γένη τοῦτο, ὁ φορολογούμενος πρέπει ν' ἀφήσῃ τὴν ἐργασίαν του, νὰ μεταβῇ εἰς τὸν δήμαρχον, νὰ πληρώσῃ διὰ νὰ κάμῃ ἀναφορὰν· ἐὰν ὁ ἐνοικιαστὴς δὲν εὗρεθῇ παρὼν εἰς τὸν δήμον (διότι ἠμπορεῖ νὰ μεταβῇ ἀλλοῦ, μὴ ἔχων αὐτοῦ ἄλλην ἐργασίαν), πῶς θέλει τὸν προσκαλέσει ὁ δήμαρχος; ἐὰν πέμψῃ ἄνθρωπον ἐπὶ τούτῳ, τίς θέλει πληρώσει τὰ ἔξοδα; δύναται νὰ περιμένῃ ὁ γεωργὸς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δήμου, ἕως νὰ ἔλθῃ ἢ ἀπάντησις, ἐγκαταλείπων τὰς ἐργασίας του; συμφέρει νὰ πηγαίνῃ καὶ νὰ ἔρχεται, καὶ νὰ χάνῃ ἐπιματαίω τὸν καιρὸν τῆς δὲν θέλει προτιμήσει νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἐκτῆς ἐκτιμῆσεως ζημίαν, παρὰ νὰ ἔμβῃ εἰς τὰς περιπλοκάς καὶ τὰ χασομημέρια; (ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ ΝΟΜΟΥ.

Ἐκ τῶν ὅσα κατωτέρω θέλομεν ἐκθέσει ἀπὸ ἰδιαιτέραν ἡμῶν ἀλληλογραφίαν βλέπει τις ὅτι τὸ μέτρον, τὸ ὅποιον διὰ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ λαοῦ (Φ.Λ. Α.) ἐπροτείνουμεν πρὸς θεραπείαν τῶν δυσάρεστων συνεπειῶν τοῦ περὶ ἀπογραφῆς νόμου καὶ ἐπιτυχῶσαι εὐκόλως, καὶ ἀποτελέσματα καλὰ ἐπιφέρει καὶ εἰς τοὺς στρατευσίμους, καὶ εἰς τοὺς δήμους καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Προτρέπομεν τοὺς Δημάρχους τοῦ κράτους νὰ θεραπεύσωσι τὸ καθ' ἑαυτοὺς μίαν αὐσιώδη πληγὴν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ ἀπαλλάξωσι καὶ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ νὰ καταφεύγη εἰς μέτρα δυσάρεστα, διὰ νὰ κατορθῶν τὴν συμπλήρωσιν τοῦ στρατοῦ.

Τὴν 1 Μαρτίου 1852.

Ἀπηντήθημεν ἀρεκτὰ εἰς τὰς περὶ διευκολύνσεως τοῦ περὶ ἀπογραφῆς νόμου σκέψεις μας. Ἐγὼ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος ἔτους συνέλαβαν ὁμοίαν σχεδὸν μὲ τὴν ἐδικήν σας ἰδέαν. Ἐφρόντισα νὰ καταγραφῶσιν εἰς τὸν στρατολογικὸν κατάλογον τοῦ 1851 ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ ἔχοντες ἡλικίαν στρατευσίμου νέοι, καὶ διὰ προτροπῶν κατάρθωσα νὰ πείσω τοὺς πλείστους νὰ συνεισφέρωσιν ἐκουσίως ἀνὰ εικοσιμίαν δραχμὴν ἑκάστος, καὶ νὰ παρακαταθέσωσι τὰ χρήματα εἰς δύο τιμίους ἐμπόρους ἐπὶ τακτικαῖς διπλοτύπαις ἀποδείξεσιν.

Ἐκ τῶν χρημάτων τῆς συνεισφορᾶς ἔπρεπε νὰ

δοθῶσιν ἀνὰ πεντακόσια δραχμαὶ πρὸς ἕνα ἑκάστον τῶν ὅσοι ἤθελον λάβει ὑποχρεωτικὸν κλήρον. οἱ κληρωθέντες ἔχοντες ἔταιμα τὰ χρήματα, εὐρον παραχρῆμα τοὺς ἀντικαταστάτας, καὶ οὕτως ὅλοι οἱ νεοσύλλεκτοι τοῦ δήμου μας ἀνεχώρησαν ἀμέσως.

Πιστεύσατε ὅτι δὲν εὐρίσκουν οἱ ἄνθρωποι λέξεις νὰ ἐκφράσωσι τὴν εὐχαρίστησίν των διὰ τὴν πληρῆν τοῦ μέτρου τούτου ἐπιτυχίαν, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἄλλοτε οἱ νέοι, διὰ ν' ἀποφύγωσι τὴν εἰς τὸν στρατὸν κατάταξίν των ἐξήρχοντο τοῦ κράτους, παραιτοῦντες τὴν ἐθνικότητά των, ἢ ἔφευγον εἰς τὰ ἄσση καὶ ἐδίδοτο εἰς τὴν ληστείαν κτλ.

* * *

ΠΕΡΙ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΟΣ.

Ἡ καθαριότης εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα συστατικὰ τῆς ὑγείας, εὐχαριστεῖ δὲ καθ' ὑπερβολὴν καὶ τὸ σῶμα· καὶ τὴν ἡδονὴν ταύτην δὲν εἶναι κἀνείς, ἄστις νὰ μὴν τὴν ἠσθάνθη, ἀλλάζων τὰ ἐνδύματά τε ὕπερον ἀπὸ ἐν ταξείδιον, ἢ ὕπερον ἀπὸ ἕνα ἰδρώτα· ἀλλ' ἀνμόνη ἢ ἀλλαγὴ τῶν ἐνδυμάτων προξενῆται αὐτῆν εὐχαρίστησιν, πόσον μεγαλητέραν ἡδονὴν προξενεῖ ἢ κάθαρσις τῆ σῶματος δι' ἐνὸς λουτροῦ, ἢ ὅποια ἢ ἀνάπαυσις μετὰ ἐν λουτροῦ, πόσον εὐχάριστος εἶναι ὁ ἐπερχόμενος ὕπνος, καὶ πόσον ἀνεστὶν ἐπιφέρει εἰς ὅλον τὸν ὀργανισμόν τοῦ σώματος.

Ἄλλ' ἀν ἡ καθαριότης θεωρῆται εὐχάριστος καὶ

ἀναγκαία δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὰς γυναῖκας καταστῆ ἀπαραίτητος. Τίς δύναται νὰ μὴν κατακρίνη καὶ νὰ μὴν ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπόν του μὲ ἀηθίαν ἀπὸ γυναῖκα μὴ ἔχουσαν καθαριότητα, ὅσον λαμπρὰ καὶ ἂν ἦναι στολισμένη; Ἐκτὸς λοιπὸν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν διατηρεῖ εἰς τὸ σῶμα ἢ καθαριότης, θεωρεῖται καὶ ὡς ἐν τῶν οὐσιωδεστέρων συστατικῶν τῆς ὑπολήψεως τῆς καλῆς γυναικὸς, ἢ μᾶλλον τῆς καλῆς εἰκοκυρᾶς. Δὲν ἀρκεῖ δὲ εἰς τὴν τοιαύτην γυναῖκα ἢ καθαριότης τοῦ ἔδικου τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων της· ἢ καθαριότης πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰ τέκνα της, εἰς τὴν κατοικίαν της, παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἢ παρουσία αὐτῆς, ἢ εἰς ὅλα τὰ πράγματα, ὅσα ὑπόκεινται εἰς τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς. Κυριωτέρως δὲ ἢ γυνὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τὸ ἐλατήριον, ἢ ἡ αἰτία καὶ τῆς καθαριότητος τοῦ ἀνδρός· διότι ὅσῃν κακὴν ἔξιν καὶ ἂν ἔχῃ ὁ σύζυγος, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν τὴν μεταβάλλῃ, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, εὐρισκόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῆς καθαριότητος, τὴν ὁποίαν ἢ γυνὴ προετοιμάζει.

Ἐπὶ ἄρχον εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τόσον συνήθη τὰ λουτρά, ὥστε κατήντησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ λούωνται καθ' ἡμέραν, καὶ οὕτω νὰ δειπνῶσι. Τοῦτο βέβαια ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς προῖόν τῆς πολυτελείας· ἀλλ' εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ λουτρὸν ἦτο σύνθηρος καὶ εἰς τὰς κοινοτάτας τάξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὰς πόλεις, καὶ εἰς τὰ χωρία· διότι ὅπου δὲν ἦσαν κατασκευαστὰ λουτρά, ὑπῆρχε

θάλασσα, ποταμοὶ, ρυάκες, καὶ εἰς ταῦτα προσέφευγον, διὰ νὰ θεραπεύσωσι τῶν τεχνητῶν λουτρῶν τὴν ἔλλειψιν· πολλάκις δὲ καὶ ἐπροτιμοῦσαν ἐκεῖνα παρὰ ταῦτα· διότι ἦσαν πρὸς ὑγίαν καὶ δύναμιν καταλληλότερα.

Συνιστῶντες τὴν χρῆσιν τῶν λουτρῶν διὰ τὴν καθαριότητα, χρεωστοῦμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι πολλὰ πάθη, καὶ ἰδίως τῆς ἐπιδερμίδος, λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν των ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τῆς καθαριότητος· γινόμενα δὲ κολλητικὰ ἀπειλοῦν κατὰ πρῶτον τοὺς πλησιεστέρους (καὶ οὗτοι βεβαίως εἶναι οἱ προσφιλέστεροι εἰς τὸν πάσχοντα), καὶ ἀκολούθως τοὺς λοιποὺς, ὅσοι λάβωσι συγκοινωνίαν τινὰ μετ' αὐτοῦ. Ἡ περίστασις αὕτη κατασταίνει ἀπαραίτητον τὴν χρῆσιν τῶν λουτρῶν. Δὲν ἤθελεν εἶναι λοιπὸν πολὺ πλεόν εὐχάριστον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν λουτρῶν πρὸς καθαριότητα καὶ προφύλαξιν, παρὰ νὰ καταφύγῃ εἰς ταῦτα ὕστερον ἀπὸ μίαν ἀσθένειαν, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἤμποροῦν ν' ἀποβῶσι δυσάρεστα καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς οἰκείους του, καὶ νὰ ἀναγκασθῇ νὰ μεταβῇ εἰς ἰαματικά ὕδατα, διότι ἀπλᾶ πλεόν λουτρά δὲν ἤμποροῦν νὰ ἦναι χρήσιμα πρὸς ἐξάλειψιν τοῦ πάθους του;

Κἀνὲν μέρος τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι εἰς θέσιον, ὥστε νὰ μὴν δύναται νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν φυσικῶν λουτρῶν, τὰ μὲν παράλια εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ παραποτάμια εἰς τοὺς ποταμούς· ἀλλὰ καὶ μικρὰ ρυάκια δύναται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ταῦ-

το, καὶ ἀκόμη καὶ πηγαί· διότι καὶ ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἄρτεμις κατὰ τὴν μυθολογίαν ἐλούοντο εἰς πηγὰς. Μετὰ τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἡ καθαρότης τῶν ἐνδυμάτων. Εἶναι προτιμητότερον νὰ φέρη τις ἐνδύματα, ταπεινὰ μὲν, ἀλλὰ καθαρὰ, παρὰ πολυτελῆ, ἀλλ' ἀκάθαρτα. Καὶ ὅταν παραδεχθῇ τις τὴν ἀεχὴν ταύτην, δύναται νὰ κατασκευάσῃ πλειότερα, ἀλλὰ ταπεινότερα ἐνδύματα, παρὰ ὀλιγώτερα, πλὴν πλουσιώτερα. Καὶ ὅταν τις παραδεχθῇ τὸ μέτρον τῆς καθαρότητος εἰς τὸν ἑαυτόν του, εἶναι ἀδύνατον πλέον νὰ μὴν τὸ παραδεχθῇ καὶ διὰ τοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἶναι δὲ ἀξιότιμος ἡ οἰκουρὰ ἐκείνη, ἣτις ἀπέκτησε τοῦ σημαντικοῦ του προτερήματος τὴν ἕξιν. Ἐκτὸς δὲ τῆς υἰγείας, τὴν ὁποίαν θέλει πράξῃ εἰς τὴν οἰκίαν της, θέλει ἐπισύβει καὶ τὸν θυματμόν καὶ τὸν ἔπαινον ὄλων, ὅσοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίσωσι καὶ νὰ ἐκτιμῆσωσι τὴν ἀξίαν αὐτῆς.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ.

Ἄστατος.

Ἄστατος λέγεται ὅστις δὲν εἶναι ἰκανὸς δι' ἄλλειψιν κρίσεως, ἢ ἀπὸ ἀγνοίαν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων, νὰ σκεφθῇ βασίμως ἐπὶ ἐκάστης ὑποθέσεως, καὶ ν' ἀποφασίσῃ ὀριστικῶς περὶ αὐτῆς, ἀποφασίσας δὲ, νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφασισθέντων.

Ὁ Ἄστατος, ἐν ᾧ ἀποφασίζει κατ' ἕνα τρόπον ἤδη, μετ' ὀλίγον ἀλλάζει γνώμην, καὶ ἐγκρίνει τὸ ἐναντίον. Ἐπιχειρεῖ μίαν πράξιν, καὶ πρὶν φέρῃ αὐτὴν εἰς ἔκβασιν μεταβάλλει γνώμην, ἐγκαταλείπει αὐτὴν καὶ πράττει τὸ ἐναντίον. Ὑπόσχεται προθύμως εἰς φίλον του νὰ τὸν δαμείσῃ, καὶ προσδιορίζει τὴν ὥραν· ἐλθόντος δὲ τοῦ φίλου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὑποθέσεως, οὗτος ἀρνεῖται, καὶ προτείνει δικαιολογήματα, τὰ ὁποῖα εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅταν ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν. Ἐπαινεῖ μὲ ὑπερβολὴν τινὰ, καὶ μετ' ὀλίγον, ἀκούσας ἄλλον κατηγοροῦντα αὐτόν, τὸν κατηγορεῖ καὶ αὐτός, μὲ πλειότεραν μάλιστα πικρότητα. Ἐν ᾧ ἀκούει ἕνα, καὶ πείθεται εἰς αὐτόν, μετ' ὀλίγον ἀκούσας ἄλλον μεταβάλλει τὴν γνώμην του, καὶ οὕτω καθ' ἕξιν, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐμμείνῃ σταθερῶς εἰς οὐδεμίαν γνώμην ἢ ἀπόφασιν.

Ὁ Ἄστατος ἀποβαίνει ἐπιβλαβὴς καὶ εἰς ἑαυτόν καὶ εἰς τοὺς φίλους του. Φαίνεται πότε τίμιος, πότε ἀτιμος, πότε γενναῖος, πότε δειλός, πότε πιστός, πότε ἄπιστος· πράττει καὶ τὴν ἀρετὴν, ὡς πράττει καὶ τὴν κακίαν. Ἐὰν τὴν μίαν ἡμέραν κρίνῃ ὀρθῶς περὶ τῶν πραγμάτων, τὴν ἄλλην ἀποβαίνει παράδοξος εἰς τὰς ἀποφάσεις του. Ἐν συνόψει δὲν ὑπάρχει ὄργανον πλέον ἀνωφελές, ἢ πλεον ἐπικίνδυνον εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις παρὰ τὸν ἄστατον ἄνθρωπον. Ἡ σχέση μετὰ τοῦ ἀστάτου ἀνθρώπου εἶναι πολὺ ὀ-

χληρά, διότι δὲν γνωρίζει τις εἰς ποίαν γνώμην θέλει τέλος ἐπιμένει οὗτος.

Ἐπίμονος.

Ἐπίμονος λέγεται, ὅστις ἄνευ λόγων ἰσχυρῶν καὶ ἀποχρῶντων ἐπιμένει εἰς τινα γνώμην, ἢ ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν τυχὸν ἔλαβεν. Ὡς ὁ ἄστατος δὲν ἐμμένει εἰς οὐδεμίαν γνώμην ἢ ἀπόφασιν, οὕτως ὁ Ἐπίμονος δὲν μεταβάλλεται εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν, ἔστω καὶ ἂν ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη, ἢ λανθασμένη ἢ ἰδέα του, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται κίνδυνος, ἢ ζημία ἐδική του, ἢ τῶν φίλων του. Ὁ Ἐπίμονος ἐμμένει ἀδιαφόρως καὶ εἰς καλὴν καὶ εἰς κακὴν πράξιν, καὶ εἰς τιμίαν καὶ εἰς ἄτιμον, καὶ εἰς ἔνδοξον καὶ εἰς ἄδοξον, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔκαμεν ἅπαξ τοιαύτην ἀπόφασιν. Δὲν εὐχαριστεῖται δὲ νὰ ἐμμένῃ σιωπηλῶς εἰς τὴν λανθασμένην γνώμην του, ἀλλὰ θέλει νὰ κάμῃ καὶ πράξεις, δι' ἧν ν' ἀποδεικνύεται καθαρῶς ἡ ἐπιμονή του. Ὁ τοιοῦτος λοιπὸν χαρακτήρ ἀποβαίνει ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν καὶ τῶν ἰδίων ἀτόμων, ἅτινα κυριεύονται ἀπὸ τὸ πάθος τοῦτο.

Ἐποκίπτουν συνήθως εἰς τὸ πάθος τοῦτο ὅσοι ἔχουν μεγάλην ἰδέαν περὶ ἑαυτῶν, ἐν ᾧ πραγματικῶς ὀλίγην κρίσιν καὶ πείραν πραγμάτων χουσιν. Ὡς ἐκ τούτου δὲν παραδέχονται γνώμας ἐτέρων, διὰ νὰ μὴν φανῶσιν ὅτι εἶναι κατώτεροι αὐτῶν. Ἐπιμένουσι μάλιστα εἰς τὴν ἀντί-

θετον γνώμην, ὅσον στραβὴ καὶ ἂν ἦναι, καὶ τὴν ὑποστηρίζουσι διὰ παντὸς μέσου.

Ὁ Ἐπίμονος εἶναι δυσκολοθεράπευτος, καὶ μάλιστα ὅταν προβῇ κατὰ τὴν ἡλικίαν διὰ τοῦτο εἶναι δυστυχεῖς, ὅσοι ἀπαραιτήτως ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτοῦ. Ἀπὸ τὸν Ἄστατον δύνатаί τις νὰ ὠφελῆθῃ, ἐὰν, ἅμα τὸν πείσῃ, ἐκτελέσῃ ἀμέσως καὶ τὰ ἀποφασισμένα· ἀλλὰ τὸν Ἐπίμονον δὲν ἠξεύρει τις πῶς νὰ μεταχειρισθῇ· διότι εἰς αὐτὸν γεννᾶται κατ' ὀλίγον, ἢ ἕξις τοῦ νὰ θέλῃ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ ὅ,τι οἱ ἄλλοι παραδέχονται.

Μέσος ὅρος μεταξὺ τῶν δύνω τούτων χαρακτήρων εἶναι ἡ σταθερότης, ἥτις εἶναι ἐπιμονὴ εἰς τὰ ἀποφασισθέντα μετὰ ἰδίων ὄριμον σκέψιν, καὶ μετὰ συμβουλήν ἄλλων ἰκανωτέρων, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πλήρης πεποίθησις ὅτι τὸ ἀποφασισθὲν στηρίζεται εἰς τὸ εὐλογον, τὸ δίκαιον, τὸ τίμιον κτλ.

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξε φαινόμενον ἔκτακτον καὶ ἐκπληκτικόν, ἢ δὲ ἐπιτυχία αὐτῆς ἐστερέωσε τὴν τύχην μέρους τινὸς τῆς Ἑλλάδος, ὑπόσχεται δὲ σημαντικὸν μέλλον ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς προόδου αὐτοῦ, καὶ ἴσως μίαν ἡμέραν ὅλη ἢ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἐπανεῖλθῃ εἰς τὸν

βαθμὸν τῆς δόξης ἢ τοῦ μεγαλείου, ἀφ' ὧν ἐξε-
 πεσεν. Ὅλοι ὅσοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἐπιτυ-
 χίαν τῆς ἐπαναστάσεως, εἶναι ἄξιοι εὐγνωμοσύ-
 νης, ἀλλ' ἤδη οὗτοι, ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἐκ-
 λείπουσι, καὶ μετὰ τινα ἀκόρη καιρὸν, κἀνεὶς
 πλεον δὲν θέλει ὑπάρχει μετὰ τῶν ζώντων· διὰ
 νὰ μὴν ἀπολεσθῆ δὲ ἡ μνήμη διαφόρων πράξεων
 ἢ περιπετειῶν, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν
 ζωὴν αὐτῶν, ἐσοχάσθημεν νὰ ἐκθέσωμεν εἰς τὴν Βι-
 βλιοθήκην τῆς λαῶ τῆς βίβης ὅλων τῶν κυριωτέρων
 προσώπων τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔ-
 χομεν πόθεν νὰ πορισθῶμεν πληροφορίας διὰ νὰ
 συγκρίνωμεν αὐτάς με ὅσας ἤδη ἔχομεν, ἢ νὰ ἐξε-
 λέξωμεν τρόπον τινὰ τὴν ἀλήθειαν, προσκα-
 λοῦμεν ὅλους τοὺς συγγενεῖς, φίλους, ἢ καὶ ἄλ-
 λους ἀνθρώπους, ὅσοι γνωρίζουσι περιστατικῶς
 τινὰ τῆς ζωῆς ὅλων τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν
 διαπρεψάντων στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, καὶ
 μάλιστα ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἡ σημαντικότης δὲν
 ἦτον τῆς πρώτης τάξεως, νὰ μᾶς διευθύνωσι ση-
 μειώσεις περὶ αὐτῶν. Ἐπιθυμοῦμεν ὅμως ὥστε
 αἱ σημειώσεις τῶν νὰ ἦναι ἀκριβεῖς καὶ ἀληθεῖς·
 διότι ἄλλως δὲν ἐκπληροῦνται ὁ ἱερός τῆς ἱστο-
 ρίας σκοπός.